

**ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВА
ПІСЕННІСТЬ ЛУГАНЩИНИ**

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВА ПІСЕННІСТЬ ЛУГАНЩИНИ

Навчальний посібник-хрестоматія

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2010

УДК 398.8(477.61)(075.8)
ББК 82.3(4 Укр)430.6я73
В38

Рецензенти:

- Шпетна С. А.* – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії літератури та компаративістики Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Акінішина І. М.* – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики і видавничої справи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Дмитренко В. І.* – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та компаративістики Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Весільна обрядова пісенність Луганщини : навч. посіб.-
В38 хрестоматія / упоряд. Н. Ю. Калина, О. В. Скиба,
Н. М. Філоненко ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса
Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса
Шевченка”, 2010. – 113 с.

Пропонований навчальний посібник-хрестоматія висвітлює особливості функціонування весільної обрядової пісенності на Луганщині, аналізує основні риси її поезики, образно-символічної структури, а також знайомить читача із функціонально-тематичними групами весільних пісень на основі фольклорних текстів, зібраних у населених пунктах регіону.

Матеріали посібника будуть корисними студентам-філологам, викладачам дисциплін гуманітарного профілю ВНЗ, учителям, усім, хто цікавиться проблемами української культури.

УДК 398.8(477.61)(075.8)
ББК 82.3(4Укр)430.6я73

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 1 грудня 2010 року)*

© Калина Н. Ю., Скиба О. В., Філоненко Н. М., 2010
© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010

ЗМІСТ

Від упорядників	4
РОЗДІЛ I. Весільна обрядово-пісенна традиція Луганщини	7
1.1 Весільні пісні Луганського краю: загальна характеристика, локально-специфічні риси, історія вивчення	7
1.2 Жанрова своєрідність та особливості поетики весільного пісенного комплексу регіону	14
1.3 Символіка традиційних весільних пісень Луганщини	19
1.4 Весільна обрядова пісенність у структурі сучасної шлюбної церемонії: тенденції, проблеми, перспективи	21
Запитання і завдання для самоконтролю	32
Рекомендована література	34
РОЗДІЛ II. Основні функціонально-тематичні групи весільних пісень Луганщини	36
2.1 Ритуальні пісні	36
2.2 Величальні пісні	74
2.3 Пісні-замовляння	75
2.4 Ліризовані весільні пісні	76
2.5 Жартівливі (гумористичні) пісні	86
Теми для авторського курсу	96
Тематика реферативних повідомлень та творчих пошукових робіт	98
Алфавітний покажчик творів	100
Словник основних термінів та понять	106
Література для самостійного опрацювання	110

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Українське весілля як етнокультурний феномен є складовою народної культури, яке зберігає системно пов'язані між собою всі три ціннісні джерела – доетнічні (архетипні), етнічні й національні, яскраво розкриваючи духовну сутність нації. Під час весільної обрядовості відбувається своєрідний процес передачі етнокультурної інформації між поколіннями, що забезпечує спадкоємність самотності етносу.

У весільному обрядово-мистецькому комплексі міститься значний життєвий досвід українського народу, який передається художніми засобами. Вивчення весільної традиції є необхідним з точки зору розкриття мікросвіту української сім'ї, пізнавального аспекту всього розмаїття обрядової символіки, поетичної творчості, соціальної психології та сімейної педагогіки.

Останнім часом помітно виріс інтерес до весільних традицій, обрядодій, народної поезії. У фольклористиці сьогодення з'явилися окремі спостереження над поетикою та символікою весільних пісень, хоча цілісних досліджень іще бракує. Фіксація весільних пісень Луганщини є важливим напрямком дослідження усної народної творчості, оскільки досі відсутні фундаментальні студії, присвячені Слобожанським пісням. Стан дослідження весільної пісенності Луганщини вимагає праці, яка б ґрунтувалась на великій кількості джерельного етнографічного матеріалу. Отже, означена проблема потребує цілісного, узагальнюючого етнологічного дослідження. Пропонований посібник є спробою авторів долучитися до цього процесу.

Вивчення весільної пісенності регіону важливе, насамперед, тим, що у фольклорі зберігається код етнічної свідомості, яка відображає розвиток національної традиції, художньої естетики. У піснях закарбовано важливі складові національного менталітету, духовний зв'язок особистості з історичною пам'яттю, життєво-практичним та історичним досвідом народу. Відродження духовності, повернення до витоків та традицій національної культури є одним із

пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної науки та освіти, тому видання такого типу видається важливим та актуальним.

Пропонований посібник-хрестоматія висвітлює особливості функціонування весільної обрядової пісенності на Луганщині, аналізує основні риси її поезики, образно-символічної структури, а також знайомить читача із функціонально-тематичними групами весільних пісень на основі фольклорних текстів, зібраних у населених пунктах регіону.

Посібник-хрестоматія складається з двох розділів, перший із яких містить теоретичний матеріал і розкриває питання локально-специфічних рис, історії вивчення весільних пісень Луганщини, їх жанрової своєрідності, особливостей поезики, символіки, а також специфіки побутування у структурі сучасної шлюбної церемонії. Другий розділ представлений власне фольклорними текстами весільних пісень, що систематизовані на основі функціонально-тематичного принципу.

Довідковий блок посібника складає список рекомендованої літератури, теми для авторського курсу, що допоможуть викладачам визначити найбільш ефективні шляхи використання представленого матеріалу під час викладання гуманітарних дисциплін та скоординувати свою роботу, запитання і завдання для самоконтролю, тематику рефератів та творчих пошукових робіт, що допоможуть узагальнити та закріпити набуті знання, а також сприятимуть більш глибокому осмисленню матеріалу, залучатимуть до активної творчої, дослідницької роботи. Запропоновані теми та завдання для самостійної роботи не обмежують творчих можливостей викладача, який має право вносити безліч варіантів власного бачення проблеми. Крім цього, посібник містить словник основних термінів та понять, а також алфавітний покажчик творів, що значно спрощує процес роботи із представленими матеріалами.

Матеріали посібника-хрестоматії розроблені згідно до проекту “Сучасна весільна обрядовість як вияв фольклорної

свідомості (на матеріалі Східної Слобожанщини)” кафедри теорії літератури та компаративістики Державного закладу “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Вивчення специфіки весільної пісенності нашого краю допоможе студентам-філологам у проведенні уроків української літератури в середніх та старших класах загальноосвітніх шкіл, (7 – 9 класи), а також буде корисним під час викладання курсу “Усна народна творчість”, “Фольклористика” для студентів, магістрантів філологічних спеціальностей та спеціальностей гуманітарного профілю ВНЗ України.

РОЗДІЛ I. ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВО-ПІСЕННА ТРАДИЦІЯ ЛУГАНЩИНИ

1.1 Весільні пісні Луганського краю: локально-специфічні риси, історія вивчення

У характері весільної обрядовості відбилися народна мораль, звичаєве право, етичні норми та світоглядні уявлення, що формувалися протягом століть. На думку більшості учених (М. Сумцова, Я. Головацького, Н. Здоровеги, М. Шубравської та ін.), слово “весілля” походить від назви сонячного свята “веселія”, яке відзначалося в кожному фазу сонцестояння відповідними обрядами. Саме до таких святкових обрядів належали й шлюбні дієства. Святкуючи весняне пробудження землі, люди самі відчували потяг до кохання, створення сім’ї, продовження роду.

Українці традиційно протягом багатьох століть звеличували родину, шлюб і домашнє вогнище. В основі цих традицій лежать загальнолюдські моральні цінності, шанобливе ставлення до батьків, подружжя, бажання продовжити свій рід. Сьогодні це розглядається як позитивний соціальний досвід поколінь, який необхідно зберігати і примножувати. Український традиційний весільний обряд складався з багатьох компонентів, пов’язаних із землеробськими, рослинними культурами наших предків, магічними уявленнями, давньою обрядовою поезією, символікою. Тому інтерес до народного весілля не зникає багато сторіч, а давні й сучасні описи обряду різних місцевостей України відкривають ще й досі нові або маловідомі раніше елементи, явища традиційно побутової культури українців. Обрядова весільна творчість, таким чином, своєрідно відбиває еволюцію мислення, формування художньої картини світу, менталітету народу.

Іманентною, визначальною складовою традиційного весільного обряду на Україні, його неодмінним атрибутом та специфічним вербальним компонентом, закоріненим у

глибинах народної традиції, виступає народна весільна пісенність.

Українські весільні пісні є різновидом традиційних родинно-обрядових народних пісень, що супроводжують обрядодії, пов'язані із процесом укладання шлюбу. Вони наочно демонструють, з одного боку, глибину й тяглість культурної традиції, а з другого, – багатство та своєрідність поетичної уяви народу, його великі творчі можливості.

У весільних піснях сконцентровано важливі відомості про матеріальну й духовну культуру українського народу, про символічний характер означення фауни і флори України, народні звичаї, особливості світосприймання українців. Пісня, що обов'язково супроводжує традиційний весільний обряд, є важливою частиною метамови народної культури, чим і зумовлений постійний інтерес науковців до народнопісенної творчості та її зображально-виражальних засобів.

Розуміння весільної пісенності як явища мистецтва слова закономірно спрямовує дослідників на з'ясування особливостей її поетики, стимулює науковий інтерес до пізнання образної структури народнопісенних текстів, їхньої семантики і функціональних ознак.

За змістом, тематикою, основними функціями, мотивами весільні пісні Луганщини споріднені з весільними творами інших етнографічних регіонів України. Типологія весільної пісні простежується на рівні художньої картини світу, образних засобів. Ця картина світу сформована у лоні синкретизму і збережена в світогляді народу впродовж віків, розвинута в багатьох різновидах, жанрах фольклору загалом і найбільше стосується саме сфери обрядової. Оскільки ж взаємини обряду і пісні (в даному випадку весільної) тісні, нерозривні, то відповідно й трансформаційні процеси на рівні регіонально-локальному докорінно давньої загальнонаціональної традиції як основи не порушують.

Локальна весільна народнопоетична традиція споріднена із загальноукраїнським фольклорним процесом генетично і функціонально, вона виявляється, насамперед, у

спільній структурі весільного обряду (наявності та традиційному функціональному навантаженні традиційних етапів весільного обрядодійства), побутуванні спільних образів, мотивів, символіки, спільною жанровою системою використання національного художньо-виражального досвіду.

Разом з тим весільному пісенному фольклору Луганщини властиві певні регіональні риси. Особливості місцевого населення в різних сферах життєдіяльності відповідним чином впливали на характер змін давнього обрядового пласта, пристосування обряду і пісень до потреб сьогодення. Це закономірно викликало появу деяких вкрапель-новотворів, що відбивають риси епохи, місцевого соціуму, родинної традиції. До основних чинників, що зумовлюють локально-специфічні особливості побутування весільної обрядової пісенності у регіоні відносимо:

- *Географічне розташування* (прикордонні території, сусідство з іншими етносами із відмінною уснопоетичною традицією, зокрема російською, що зумовлює процеси дифузії, взаємопроникнення елементів українських та російських весільних обрядів, побутування російськомовних пісенних текстів), *природні умови* (реалії довколишньої дійсності, флора та фауна знаходять відповідне образно-символічне відображення у пісенних текстах);
- *Історичні умови початкового заселення краю* (освоєння вільної території т.зв. “дикого поля” переселеннями та втікачами – здебільшого селянами – зі слобідської та центральної України в XVI – XVII ст., що поставали носіями вже сформованої, усталеної та унормованої звичаєвої практики укладання шлюбу), *міграційні процеси та переселення* різних національних спільнот на територію Луганщини під впливом важливих історичних подій, суспільно-політичних перетворень протягом XIX – XX ст.

(інтенсивна індустріалізація краю, відкриття заводів та вугільних копалень, що вимагало залучення значної кількості робочої сили, а відповідно стимулювало приплив переселенців з інших регіонів Російської імперії, пізніше – Радянського Союзу; процеси переселення, міграції, пов'язані із агресивною політикою радянської влади першої половини ХХ ст. – колективізацією, голодомором; потужна урбанізація регіону, поступове зменшення частки сільського населення – носія автентичних національних традицій, і зростання міського населення, у середовищі якого елементи традицій, звичаєвих норм, в тому числі й стосовно обряду укладання шлюбу, поступово нівелюються, зазнають деформації, скорочення, втрачають первинний сакральний зміст);

- *Особливості професійних занять населення регіону*, що відповідним чином впливає на психологію мешканців, визначає їх спосіб життя, а, отже, і ритуальний та обрядово-вербальний (пісенний) супровід важливих життєвих процесів, подій;
- *Специфіка мовно-культурної ситуації* (побутування досить значної кількості пісенних творів, споріднених із уснопоетичною традицією сусіднього російського народу тощо).

Відтак можемо говорити про те, що поетика, образно-символічна ситема, емотивний фон традиційних весільних пісень луганського краю закономірно відображають типові риси місцевої природи, характерні особливості історичної долі народу, його громадського і сімейного життя, трудової діяльності, культури, системи етичних та естетичних поглядів, психології.

Одна з перших згадок про пісенний супровід весілля та обряду вінчання міститься у “Повчанні Володимира Мономаха” (близько 1117 року). Деякі відомості про давні форми шлюбу слов'ян зафіксовані також у літописних

джерелах, зокрема “Повісті врем’яних літ” (1096 р.). Найдавніші записи українського весілля і зокрема звичаю українців, коли дівчина першою сватається до парубка, якого собі сподобала, зроблені французьким військовим інженером Г.-Л. де Бопланом, котрий у 1630 – 1648 рр. перебував в Україні. Цікаві записи весілля Крелевеччини запропонував Г. Калиновський у книжці “Описание свадебных украинских простонародных обрядов” (1777 р.) У польському журналі за 1805 р. було надруковано працю галичанина І. Червінського “Сватання, весілля і родини у люду руського на Русі Червоній...”, а в 1835 р. у Перемишлі побачило світ видання “Українське весілля” Й. Лозинського. Фольклорист О. Маркович у 1897 р. видрукував цікаве видання “Малоросійське весілля”. Глухівчанин І. Кулжинський теж присвятив цьому обряду дослідження “Малоросійське весілля”, видане в 1877 році. Оригінальний опис весілля підготувала народна вчителька П. Литвинова-Бартош (1833 – 1902). Значно ґрунтовніші описи весілля другої половини ХІХ ст. здійснені П. Чубинським, І. Франком, М. Лисенком, Б. Грінченком. Дослідники “знаходили” в селах значну кількість весільних пісень. Відомо, що український етнограф і фольклорист П. Чубинський упродовж лише 1869 – 1870-х років записав 1943 весільні пісні.

У світовій етнографії професору М. Сумцов належить пріоритет у розробці та класифікації весільного обряду. Його праці “О свадебных обрядах преимущественно русских” (1881), “Религиозно-мифическое значение малорусской свадьбы” (1885), “К вопросу о влиянии греческого и римского свадебного ритуала на малорусскую свадьбу” (1886) та ін. мають комплексний характер. У них розглядаються проблеми походження й значення складових весільної обрядовості; подається систематизація весільних ритуалів за розділами з юридичних, історичних, а також міфологічних поглядів на ті чи інші події, водночас проводяться паралелі з весільними обрядами інших народів Західної та Східної Європи. М. Сумцов першим започаткував

всебічне наукове вивчення українського весілля і визначив значення фактологічного матеріалу слобожанської весільної обрядовості, який і на сьогодні потребує культурологічного дослідження на рівні етнології і музичної фольклористики.

Праці Миколи Сумцова стали теоретичним підґрунтям для наукової розробки у галузі слов'янської фольклористики. Вони заклали основу для етнологічних досліджень весільної обрядовості В. Орхимовича (“Значение малорусских свадебных обрядов и песен в истории развития семьи”, (1892)., Х. Вовка (“Студії з української етнографії та антропології”, 1995), Е. Кагарова (“О значении некоторых русских свадебных обрядов”, (1917); “Состав и происхождение свадебной обрядности”, (1929) та ін.

Серед етнографів, що займалися розробкою означеної проблеми за часів радянської влади, варто відзначити роботи В. Борисенко, Г. Танцюри, М. Шубравської, Н. Здоровеги присвячені весільним обрядам і звичаям різних регіонів України.

У сучасній вітчизняній фольклористиці дослідженню основних аспектів (особливості побутування, еволюція, поетика, образно-символічна структура тощо) побутування весільної пісенності різних регіонів нашої держави присвячені наукові студії С. В. Маховської (“Весільні пісні Поділля: функціонування, поетика, символіка”, Київ, 2004), І. В. Щербіної (“Українське весілля як етнокультурний феномен (на матеріалі слобожанської обрядово-пісенної традиції”, Харків, 2001), В. В. Телеуці (“Поетика української весільної поезії Придунав'я”, Київ, 2006), Н. О. Петрової (“Українська традиційна весільна обрядовість Одещини (20-80-ті рр. ХХ ст.)”, Київ, 2004), В. Б. Матушенка (“Сучасне весілля в контексті української обрядової культури”, Київ, 2009), Т. В. Саварин (“Лемківські весільні обрядові пісні в міжетнічному контексті”, Львів, 2003) та ін.

Щодо процесу вивчення весільної обрядової пісенності Луганщини, то він не є достатньо ефективним. На сьогодні збиранням, систематизацією весільних пісень регіону займаються вчені кафедри теорії літератури та

компаративістики ЛНУ імені Траса Шевченка, дослідженню образної системи, символіки, елементів поетики, характеристиці окремих обрядодій, що супроводжують сучасні весільні церемонії, присвячені студії О. В. Скиби, Н. М. Філоненко, І. Л. Савенко. Проблемами вивчення весільної пісенності краю в аспекті етнолінгвістики, лінгвоконцептології займаються І. В. Магрицька, І. Царьова. Величезний масив весільної лексики, фразеологізмів, пов'язаних із весільним обрядом, містить фразеологічний словник, укладений В. Д. Ужченком та Д. В. Ужченком.

1.2 Жанрова своєрідність та особливості поезики весільного пісенного комплексу регіону

Зважаючи на різноманітність змісту, багатство тематики весільних пісень, різний ступінь зв'язку окремих зразків пісенних текстів із конкретною обрядодією, етапом весілля, а також суттєві регіональні розбіжності, що визначають локально-специфічні особливості побутування весільної пісенності на різних територіях України, значно ускладнюють процес систематизації, групування цього жанру національного фольклору.

На сьогодні усталеної, загальноприйнятої класифікації українських весільних обрядових пісень немає. Традиційно вітчизняні дослідники застосовують 2 підходи до класифікації весільної пісенності: за тематичним принципом та функціональним. Так, зокрема, Ф. Колесса, з огляду на зміст текстів поділяє обрядові весільні пісні на наступні групи [16, с. 182]: 1) пісні, що заповідають, описують чи пояснюють поодинокі дії весільної драми та передають настрої її учасників: сум батьків, що дочка їх покидає; жаль молоді за ріднею й дівочою свободою; непевність і тривогу за майбутню долю і т. ін.; 2) пісні, що заворожують щастя-долю, звертаючись до космічних сил – сонця, місяця, зорі, та мотивами-візваннями до Бога і святих, як покровителів подружжя; 3) пісні, що звеличують молодих, їх батьків, дружину, весільних гостей (тут виступають якнайвиразніше риси княжої доби); сюди належать також прибільшені похвали для весільного “пиру”, короваю, дарів, “посаду”, строїв; 4) пісні еротичного (любовного) змісту: про любовні стосунки молодих, взаємне вичікування, дари; 5) голосільні мотиви: нарікання молоді на батьків, що віддають її в чужу сім'ю, на непевну долю, плач відданиці-сироти, що будить померлих родичів та запрошує на своє весілля; 6) жартівливі та насмішливі пісні: передирки поміж друзками і дружбами, свахами й сватами, насмішки із старостів та бояр.

Як бачимо, подібна класифікація майже зовсім не враховує одну зі специфічних ознак традиційної весільної пісенності українців – її органічний, нерозривний зв'язок із конкретними обрядодіями, що переважно і регламентують певний зміст, систему образів, символіку тієї чи іншої пісні відповідно до етапу весільного обряду, який вона супроводжує.

Учені-прибічники функціонально-обрядової схеми класифікації весільних пісень (вперше започаткованої при упорядкуванні збірників фольклорних весільних текстів А. Метлинським та П. Чубинським) вважають найбільш доцільним “розташування зразків весільних пісень за окремими розділами, що відповідають основним етапам весілля” (М. Шубравська) [3, Кн. I, с. 18]. Але такий підхід, на нашу думку, теж не є достатньо ефективним, зважаючи на те, що традиційні весільні пісні мають різне обрядове навантаження: одні з них дуже тісно “прив’язані” до конкретної обрядодії (коровайні, пісні, що супроводжують вінкоплетення, розплітання коси тощо), інші – можуть обслуговувати кілька етапів весілля, адже несуть на собі основне художнє та ліричне навантаження, створюють ліричну атмосферу (туга за дівочим життям та молодістю, родиною, передчуття тяжкої долі у новій сім’ї тощо), часто виконуючи не лише функцію супроводу окремих весільних етапів, а й поєднуючи їх між собою. Окрему групу (визначену і М. Шубравською) становлять жартівливі, сирітські весільні пісні, а також пісні, що виконуються, коли дівчина виходить заміж за вдівця чи за нелюба.

Відтак, враховуючи вищесказане, деякі із сучасних дослідників (С. В. Маховська, І. В. Щербіна, В. В. Телеуця) застосовують функціонально-тематичний принцип класифікації народних весільних пісень. Найбільш повною, ґрунтовною у цьому аспекті видається класифікація весільної пісенності, запропонована С. В. Маховською [10], оскільки враховує специфічні ознаки даного фольклорного жанру, відтворює багатий тематичний діапазон весільних пісенних текстів, і, водночас, демонструє їх функціональне

навантаження як супроводу конкретного етапу весілля, конкретної обрядодії.

Саме ця класифікація лягла в основу виділення нами основних функціонально-тематичних груп (типів) весільних пісень Луганщини, до яких відносимо: ритуальні пісні (пов'язані із конкретним весільним етапом, обрядодією – сватанням, заручинами, вінкоплетенням, випіканням короваю, запросинами та ін.), величальні, пісні-замовляння, або магічні пісні, жартівливі (обрядові, необрядові) та ліризовані (обрядові, необрядові).

До **ритуальних** (синхронно констатують обряд, тісно пов'язані з обрядом, розповідають про хід весілля, дії учасників) належать пісні, що їх виконують під час: запросин на весілля; вінкоплетин (плетуть, в'ють, шують вінок); виготовлення гільця; розплітання, розчісування коси, посаді нареченої (дівчач-вечір); обряду приготування короваю (місять, виробляють, саджають, частуються, виймають, прикрашають); виряджання молодих до шлюбу і зустрічі їх після шлюбу; покривання, посаду нареченої. Інформація, взята з ритуальних пісень, відповідає етнографічним обрядодіям.

Одним із різновидів ритуальних весільних пісень за функцією є так звані *пісні-накази*, *пісні-поради*, *пісні-нагадування*, *пісні-заклики*, які не відображають якусь обрядову дію чи вчинок, а виконуються під час запросин на весілля, по дорозі: до і після шлюбу, до свекрухи, в понеділок за сніданком; перед дверима хати, в хаті, в сінях, на подвір'ї (молодого, молодої).

Величальні пісні виконуються: нареченій, нареченому, подружній парі, рідше – батькам наречених (сватам), старшій дружці, дружбові, а також весільним атрибутам: косі дівчини, вінку, короваю, гільцю. Весільні пісні *величального* характеру не закріплені за конкретним етапом чи дією учасника обряду. Вони змальовують головних дійових осіб, тобто поетичний зміст величальних пісень чітко визначений: зображення особи чи обрядового атрибуту. Проте в окремих

випадках пісня чітко перегукується із виконанням певної обрядодії.

Пісні-замовляння, магічні пісні (благословіння, побажання щастя, здоров'я) виконуються під час розплітання коси, випікання короваю, покривання (посаду) нареченої, випроводжання молодих до шлюбу, в дорогу; дарування (перепою).

Жартівливі (або гумористичні, часом глумливі) пісні, до яких належать: *обрядові* пісні – передирки (або пісенні перекори), дотинки дружбам, дружкам, світилкам, свашкам, сватам, музикам; пісні до розподілу короваю; пісні куховарці; приспівки до страв тощо. *Необрядові* пісні – вівати, приспівки до танцю.

Сучасні весільні **передирки** створювались на основі давніх корильних пісень, що виконували в обряді роль умовного заклинання і прокляття тим, хто йде проти волі міфічних покровителів родового закону, оберігали цілісність і непорушність родових традицій, захищали кожного члена колективу.

Як особливий різновид обрядового фольклору передирки виконуються під час весільного застілля. Засобами весільної пісенності здійснюється спілкування, з'ясування стосунків між учасниками обрядодійства. Жваві передирки вносять життєстверджуючий елемент до обряду.

У передирках, пісенних діалогах між двома родами зустрічаємо найбільше соковитих, образних порівнянь. Природньо, що зіставляючи себе з представником іншого роду, стану, статусу, віку тощо за характерними особливостями зовнішності, діями, якостями характеру, людина порівнює, конкретизує чи узагальнює, намагається подати себе з кращого боку, певним чином принизивши іншу. Саме тому передиркам – своєрідним вербальним баталіям, притаманні негативні взаємопорівняння членів протилежних родів (часом представників різної статі, наприклад, дружок – дружбів як засіб залицяння) з метою якомога дошкульніше вколоти, вразити словом, виявити

перевагу власного роду, його оточення щодо іншого, оскільки чужий рід за суттю мислиться як ворожий.

З-поміж *ліризованої* пісенності виділяємо твори *обрядові* та *необрядові* (родинно-побутового характеру, сирітські). *Обрядові* ліризовані пісні виконуються під час сватання, заручин, на вінкоплетинах, дівич-вечорі, під час посаду, за столом у молодії після шлюбу, коли чекають приходу молодого, коли наречена прощається з батьками, родиною.

Тексти кожної з таких груп пісень відзначаються своєю символікою й поетикою, проте всі пісні, незалежно від їх тематичних і функціональних особливостей, орієнтовані на цілісну картину весілля як одного з найважливіших сімейних свят.

Відтак серед основних рис поетики весільних пісень Луганщини виділяємо: циклічність, пісенні періоди, наявність драматичних елементів, оригінальних заспівів (збережені переважно у архаїчних пісенних зразках, як правило – обрядових, зокрема коровайних, а також у величальних піснях), насиченість постійними епітетами, простими та ускладненими порівняннями, метафорами, художніми паралелізмами, повторами. Властиві творам жанру також діалогічна, монологічна, оповідально-описова форма викладу, пестлива лексика, засоби алітерації, асонансу, внутрішня рима.

1.3 Символіка весільних пісень Луганщини

Аналіз символіки фольклорних скарбів дозволяє розширити розуміння мовно-культурного комплексу українців, сприяє розкриттю семантики поетичних образів, обрядових дій. Весільний ритуал конденсує первісну цілісну семантичну систему на рівні символів (знаків).

Символіка весільної пісні – універсальна форма розкриття людського буття у весільній драмі та поза нею, своєрідне утворення, яке діалектично поєднує одиничне (індивідуальне) і абстрактне (загальне), матеріальне й ідеальне.

Образ-символ у весільній поезії або повністю заміщує суб'єкт об'єктом завдяки зіставленню на основі їхньої спільної подібності, або характеризує його шляхом прирівнювання, виокремлення характерної особливості, що визначає його внутрішній або зовнішній вигляд.

Образи-символи весільних пісень поглиблюють змалювання психічного стану людини, її безпосереднього зв'язку з довкіллям, набувають характерних рис і надають можливість різного трактування залежно від ролі у творі і функції в обряді.

Символи відігравали провідну роль у системі узагальнення народнопісенних типів і явищ, проте головна ознака символу прихована у творах, об'єднаних загальною тематичною єдністю.

Що стосується регіональних особливостей символічного “репертуару” весільних пісень, то, як слушно зауважує Н. Б. Пастух: “Локальний колорит пейзажів, без сумніву, впливає на символічний “репертуар” у піснях з різних теренів. Найяскравіше регіональна оригінальність символіки виявляється не стільки в характерному саме для тієї чи іншої традиції наборі символів, скільки в своєрідній ієрархічно структурованій системі значущості її складових. Тобто весільний фольклор усіх регіонів послуговується, зазвичай, спільним символічним фондом, проте магістральні та периферійні символи у локальних традиціях часто не збігаються” [11, с. 120 – 121].

Найдавніші символи, що збереглися у весільних піснях нашого краю, – **космогонічні** (вогонь, вода), **астральні** (сонце, місяць, зірки), символи, пов'язані з **анімістичними, тотемістичними** віруваннями слов'ян (піч, поріг), символи-рослини, зоосимволи, символи-обрядодії (обсипання зерном, кроплення водою).

Найяскравіші символічні образи зустрічаємо у весільних піснях величального характеру, виконуваних під час вінкоплетин, посаду наречених, випіканні короваю, де глибоко розкриваються риси персонажів, їхній стан чи якості весільних атрибутів, обрядодій в контексті весільної драми. У несхожих ситуаціях один і той самий символ трактується по-різному, є багатоаспектним для інтерпретації.

Образи-символи у весільних ліризованих, тісно пов'язаних з обрядом піснях, виявляють виняткову стійкість і сталість, навіть можуть заміщувати реальний образ, зберігаючи його характерну повноцінність.

Крім символіки космогонічної, світотворчої (стихий вогню, води та ін.), весільні пісні вміщують десятки образів органічної природи – рослин, тварин, а також відображають символіку дій, станів, обрядових атрибутів, різноманітних побутових предметів.

Рослинна символіка просякнута ідеєю плодючості, любовно-еротичним значенням. Рослинна, **орніто- й зоосимволіка** стосується переважно головних персонажів весільного обряду, рідше другорядних дійових осіб. До символів, що стосуються молодої, скажімо, належать калина, вишня, черешня, яблуна, рута-м'ята; пава, голубка та ін.

Значення символу базується й на існуючих уявленнях про природу тієї чи тієї істоти, і, залежно від цього, має позитивне чи негативне забарвлення. Тому якщо, скажімо, образи лебідки, галки, зозулі, качки стосуються нареченої, то образи сови, ворони, сороки характеризують інших чинів весільного обряду.

Отже, дослідження символіки весільних пісень дозволяє пізнати зміст творів, значення образів, дій, станів, естетику народних зразків.

1.4 Весільна обрядова пісенність у структурі сучасної шлюбної церемонії: тенденції, проблеми, перспективи

Весільна обрядовість українців починає зазнавати змін ще наприкінці XIX ст. під впливом таких чинників, як урбанізація, індустріалізація, поширення писемності, зближення народного та професійного мистецтв, широкий розвиток засобів масової комунікації тощо. За таких умов будь-який традиційний народний ритуал приречений на поступовий розпад і вихід з живої традиції.

Прискорили процес плавного – природного – руйнування народної ритуальної культури українців штучні чинники.

Причинами зубожіння та занепаду весільної обрядовості виявилися катастрофічні потрясіння устоїв українського села у XX ст. Зокрема українські весільні звичаї руйнувались під тиском нищівної політики радянсько-більшовицького та польського режимів. Села, окуповані російсько-більшовицькою владою в 1919 р., зазнали її нищівного тиску. Націоналізація землі, майна, худоби та знарядь праці у 1926 – 1933 рр. (колективізація), повне позбавлення селян можливості розпоряджатися вирощеним збіжжям і продуктами, майже безоплатна важка праця у колгоспах, непомірні податки, беззаконня та жорстокість влади, фактично нове закріпачення селян – усе це, супроводжуючись небаченим насильством, реквізіціями, розкуркуленням і виселенням, нищило під корінь віками формовані устої буття українського села, його звичаї та обряди. Переважна більшість інформаторів із тих регіонів, що потерпали від колективізації, свідчить про те, що з її початком весілля збідніли, скоротилися, а часто і взагалі не відбувалися.

Найнищівнішого впливу зазнало традиційне українське весілля під час спланованого більшовиками голодомору. Свідчать, що під час голоду 1932 – 1933 рр. весілля не відзначали ніде. Ще одним потрясінням для українського

села були війни, розв'язані за переділ світу в 1939 – 1945 рр., у яких гинули українці. Одним із не менше згубних для існування села явищ був масовий вихід молоді із села, перша хвиля якого відбулася під гаслом “змички села з містом” у 20-х, а друга – в 50 – 60-х рр., унаслідок чого село стало приреченим на остаточний економічний і культурний занепад. Породження російсько-шовіністичної системи – колективізація, голодомор, депортація, репресії, імперські (“вітчизняні”) війни – були націлені на знищення не лише української культури, а й її носіїв.

Збіднення розмаїтих регіональних варіантів української обрядової етнокультури у ХХ ст. відбувалося шляхом штучного розмежування певних етнографічних груп зі своєю материзною. Насамперед змін у весільній обрядовості зазнали ті етнічні землі України, які, або частина яких, нині є поза межами кордонів сучасної України, а саме території східної. Розмивалися регіональні риси весільного ритуалу у випадках розсіювання етнографічної групи на території України.

Це доволі неповний перелік явищ, що передчасно руйнували батьківську традицію, не даючи їй найменшої надії перейти на якісно новий щабель розвитку.

Зміни в обрядовій частині українського весілля.

Зміни, яких зазнали на собі ідейно-світоглядне ядро, зміст і форма українського весільного ритуалу, розмаїті та різнотипні. Фольклорний твір виходить поза рамки часу свого виникнення, по-різному змінюючи риси своєї першопочаткової якості. Всередині його структури розгортається прихована боротьба за збереження цілості змісту твору, який відчуває на собі тиск нового життєвого змісту, та змін стану мови. При цьому виділяють такі типи змін у народній драматичній грі: 1) зміна загального змісту гри (її ідейної основи); 2) композиційні зміни; 3) місцеві зміни (полягають насамперед в деформації словесного тексту, яка виникла внаслідок нерозуміння чи зникнення першопочаткової ідеї чи символічного значення гри) .

За аналогією до поданого вище поділу, охарактеризуємо зміни загального змісту весільного ритуалу (його ідейної основи) та композиційну динаміку обрядовості.

Зміни загального змісту весільного ритуалу (його ідейної основи). Під тиском часу риси "одшедших поколінь" втрачають свої яскраві барви та поступово зовсім зникають, що відповідно змінює зміст та форму весільної драми. Зміни в ідейно-світоглядній серцевині весільного ритуалу "корегують" обрядове наповнення українського весілля, що у свою чергу впливає на його словесність. Помітні зрушення в ідейно-світоглядній основі українського весілля фіксуємо головню в ХІХ ст. На них зосереджували увагу свого часу М.Костомаров, та ін. Проте остаточне затьмарення глибинної суті весільної учти спостерігаємо в ХХ-ХХІ ст.

Насамперед помітними є зміни у загальній формі вираження змісту весілля. Увесь весільний ритуал був пронизаний інакомовними репліками, діалогами, що або базувалися на символіці, або були зумовлені асоціаціями лексично-фонетичними, або виражали поняття, протилежні до сказаного тощо. Отож, по-перше, повсякчас було актуалізовано думку про алегоричність усього весільного дійства, по-друге, підтримувало живий зв'язок між поняттям та символічним знаком цього поняття. Алегоричний план вираження міг бути визначальним для усього обряду (наприклад, сватання). Метафоричність мовлення як ознака сакральності обрядового тексту довгий час була однією з найяскравіших рис українського весілля. Натомість більш естетичним у ХХ ст. стає прямий (буквальний) план вираження змісту весільної драми. Кожен рівень весільного ритуалу (дієвий, словесний, предметний) побутовізується, тобто губить свій глибинний (сакральний) план вираження.

Помітними є зрушення в змістовно-ідейній серцевині ритуалу. Головний традиційний сюжет весільного обряду, який виник в екзогамічну епоху, відображає плавний перехід від боротьби двох родів, спочатку чужих та ворожих один одному (на перших двох етапах весілля), до їхнього примирення та родичання. Обрядові виражальні засоби для

змалювання неприязних стосунків між родами та подолання такого відчуження відповідно підсилювались, як вже було зазначено, фольклорними текстами тотожного або синонімічного змісту. У весільнопісенних творах, зокрема, "чужий" рід символічно зображується як інонаціональний, іновірний, ворожий тощо; одруження подане як уполювання здобичі, як віроломний ворожий напад, де трофеєм є молода, через картини купівлі-продажу дівчини, викрадення її тощо. У весільному обряді зміст символічної дії тісно пов'язаний зі суттю символічного слова, тому затьмарення одного зумовлює зміни в іншому. ХХ століття свідчить про загасання ідеї гострої, непримиренної ворожнечі родів на передвесільному та весільному етапах.

Зміни композиційної канви весілля. Для весілля ХХ століття характерні зміни у структурній канві обряду (зникнення / об'єднання деяких етапів весільного обряду; скорочення окремих весільних обрядодій; розростання ("розбухання") весільних обрядів розважального характеру).

Помітним є скорочення загалом усієї весільної драми на початку ХХ ст. На скорочення весільної драми у 30-х роках вказують і дослідники весільної обрядовості.

Скорочення загалом усієї весільної драми могло відбуватися шляхом випадання окремих традиційних етапів. З весільного обряду можуть випадати як етапи, що традиційно супроводжувалися піснями, так і етапи без пісенних коментарів. Зникнення перших безпосередньо впливало на символічну систему. Оскільки разом із обрядом випадали з активного побутування (у кращому випадку "мігрували", гублячи свої вихідні зміст і функцію, до іншого етапу весілля) пісні, прив'язані до цих етапів весільної обрядовості. Згасання обрядів без пісенного супроводу теж впливає, хоч і слабше, на символіку весільної пісні. Такі етапи зберігають символічну традицію на рівні словесних діалогів, на рівні дій з обрядовими реаліями, що більшою чи меншою мірою актуалізують знакову семантику весільних компонентів тощо.

Так, наприклад, у регіонах, що не мали традиції попереднього розвідування про згоду (розвідини), дівчина на сватанні могла відмовити парубкові. Наприкінці XIX - на початку XX ст. такі варіанти весільного ритуалу втрачають, залишивши свій слід лише у фразеологізмах, традицію обрядової відмови молодому, яка, по-перше, ґрунтувалася на цікавих символічних асоціаціях, а, по-друге, мала широкий спектр регіональних форм.

Багато етапів передвесільної обрядовості були зумовлені тим, що до весілля все готували своїми руками. Таким був обряд печення весільного короваю, всуціль пронизаний поетичними коровайними піснями. Микола Сумцов навів численні приклади обрядового використання хлібних зерен не лише у слов'ян, але у багатьох інших народів. Він першим систематизував увесь слов'янський матеріал, виявивши релігійно-магічну сутність обрядового хліба та його пісенного образу. Печення короваю та відповідно коровайні пісні були тим об'єднуючим ядром весілля, у якому зосереджувалося все можливе семантичне поле значень хліба. На початку XX ст. традиція печення короваю поступово зникає. Про початок деградації цього обряду свідчить явище формалізації окремих ритуальних ролей, Спрощується процес власне готування весільного хліба, гублячи при цьому багато значущих нюансів. У XX ст. традиція печення хліба трансформується з обряду в звичайне готування святкового столу.

Зв'язок між символікою обрядів та пісень буває настільки тісний, що втрата лише однієї здавалося б незначної ланки руйнує обряд, губить пісню, затьмарює базове вірування тощо.

Руйнування обрядової та пісенної частини весілля, як вже наголошувалося, є наслідком поступового відмирання давньої, колись чіткої світоглядної системи, що оперувала образами.

Поступово виходить з побутування обряд збирання барвінку та плетення з нього вінця, зосереджений головно на семантичному наповненні рослинного образу. Деградація

обряду вінкоплетин пов'язана зі заміною матеріалу, з якого готували вінець (звичайно, що така заміна зумовлена значно глибшими світоглядними зрушеннями). Так втрачається візуальне сприйняття реалії барвінку, що у піснях має цілу низку символічних значень, атрибутів, предикатів та функцій. На сьогодні "барвінкові" пісні, які мають надзвичайно багату та розмаїту символіку, лише зрідка представлені у весіллі як жива традиція (переважно в областях України).

На початку ХХ ст. зникає дівич-вечір, що традиційно міг обіймати такі обрядові дії, як приготування вінків, прикрашання весільного деревця, перший посад молодих, приготування шаблі, меча тощо. Ці обрядові етапи збагачують українське весілля символікою реальної (або предметної) "мови" обрядового тексту. Бо прикрашають весільні атрибути, як правило, реаліями із певною шлюбною символікою. Обряд актуалізував велику кількість містких символів, серед яких особливе місце посідав образ дерева. Загалом у весільному ритуалі дерево уособлює рід; його віти, листя - окремих членів роду, у межах семантики дівич-вечора версія дерева - гільце "служить символом розквітлої краси дівочої".

Пісенна символічна картина переплітання, сплітання рослин, яку частково проаналізував Олександр Потебня, досліджуючи мотив "лоза в'ється по дереву", знаходить свою ритуальну об'єктивізацію в обрядодії готування гільця. До сосонки прив'язуються калина з хмелем, житній колос з цмином, барвінок з рутою тощо "зв'язані парами", до того ж така дія має прозору мотивацію: "...як хміль в'ється на калину, так щоб і парубок з дівчиною". Схилення, згинання гільця під вагою прикрас символізує душевний неспокій, зображає вагу дівочого горя (власне такий зміст передають обрядові пісні). Водночас обрядодії актуалізують семантичне наповнення інших рослинних символів - калини, рути, хмелю тощо.

Зникають обряди прибирання інших весільних знаків - шаблі, меча, світильників, характерних для центральних

районів України, що також руйнує символічну систему українців. Важливо пам'ятати, що українське весілля і на предметному рівні, і на рівні словесного тексту оперує здебільшого одними і тими ж символами. Семантика предметної символічної мови українського весілля синонімічна до змісту словесної весільної символіки. Тому затьмарення однієї з них обов'язково відбиватиметься на іншій.

Через зникнення традиції ручного приготування весільних рушників випали відповідні обрядові етапи.

На дівич-вечорі, як правило, відбувався обмін дарами. Форми і набір дарів були традиційними, відображали певні магічні уявлення, ґрунтувалися на символіці. Із руйнуванням норм ритуального обдаровування затьмарюється символіка, яка лежала в його основі. Наприклад, за весільними нормами під час обдарування молодої чобітьми (звичай, типовий для усіх регіонів) мати молодого насипала в один чобіт жита і трохи грошей, а в інший - "перше насипали соли, а теперечки кладуть які гостинці: насіне, горіхи, дрібні пряники..." . Жито (гроші) та сіль символічно позначали дві сторони сімейного життя - солодку і солону, вказували на те, що молодим у майбутньому прийдеться не лише тішитися щастям, а й з'їсти пуд солі.

Фіксації весільних звичаїв ХХ ст. свідчить про те, що зросло значення церковного вінчання в системі обрядової структури весілля українців. У ХХ ст. вінчання в церкві, поступово вростаючи в канву ритуалу, набуло юридичної сили, стало природною складовою частиною весільної драми. Вінчання починає відбуватися у весільну неділю, що знаменує зростання його ваги. Донедавна між соціальною та церковною санкцією народ надавав більшої ваги першій. Сьогодні фіксуємо зворотні випадки: важливішим виявляється церковне вінчання. Церковний обряд, проте, не витіснив повністю весілля: як правило, вони існують паралельно.

Кульмінацією українського весілля багато дослідників вважає посад молодих. Ця частина весілля зазнала певних

композиційних змін, а саме: "На початку ХХ ст. в окремих районах України спостерігається інновація звичаю. Наречений після повернення з церкви залишається на обід в нареченої і сам вже не йде за своєю родиною..."

Десакралізація посаду молодих виявляється в інноваціях облаштування самого місця посаду.

Серед згасаючих обрядів, що традиційно мали пісенний супровід, насамперед варто назвати комору. Відпала ціла низка "перезв'язних" обрядових пісень, пов'язаних із "коморою" своїм змістом, а, отже, спільними символічними мотивами. "Комора" та "перезва" були наповнені багатьма символічними діями, які сприяли утриманню в народній образно-символічній пам'яті стрункої системи знаків любовно-шлюбного, еротичного та продукуючого змісту. Отже, явище випадання "комори" та "перезви" з весільного ритуалу "перекинуло" великий масив "комірних" та "понеділкових" пісень з багатою еротичною символікою зі статусу пісень активного вжитку до творів, що залишились у фольклорній пам'яті народу і помалу вмирають з її носіями.

Функціональне навантаження сучасного весільного обряду. Розважально-ігровий характер сучасного весілля. Давнє весілля було покликане забезпечувати головну функцію ритуалу - магічну, що залежно від обрядового етапу реалізувала себе у захисних, очищувальних та продукуючих діях. Через затьмарення світоглядних основ суспільства констатуємо зміну домінантної функції обряду з магічної на розважальну. За спостереженнями, з сучасного весілля поступово зникають пісні туги, прощання з батьківським домом, пророкування нещасливої долі, тобто витісняються журливі теми, зменшується відсоток колишніх сумних пісень. Із зникненням сумних пісень звужується використання символів мінорної тональності. Основний традиційний сюжет весільного обряду - відображення боротьби двох родів - позбавляється своєї гостроти, конфліктності. Як бачимо, у пісенному світі весілля усі різкі моменти, пов'язані з давнім уявленням, світорозумінням і

відповідно зі старими звичаєвими нормами поведінки учасників весілля, пом'якшуються, затушовуються. Через затьмарення певних стереотипів ритуальної поведінки сучасне весілля позбувається сумних нот і стає подією веселою. Затьмарення традиції ритуально правильної поведінки під час весільної учти та реальність повсякденного життя визначають інші акценти: перевага надається тепер величальним пісням, багато ліричних пісень міняють мотивування сумного ладу: молода не хоче йти за старого, нелюбого, п'яницю. Відповідно з великої кількості пісень старого весілля найкраще зберігаються величальні, пісні-побажання щастя новій родині, жартівливі та танцювальні. Це яскраве свідчення функціональної адаптації весільних обрядів з магічних на розважально-гумористичні. Зміна у настроях весілля також пов'язана зі зростанням значення самих молодих під час вибору пари, зі зміщенням пріоритетів з майнових на почуттєві.

Правова функція весільного обряду. З давніх-давен шлюб молодих набрав юридичної сили лише після дотримання низки обрядів, що становили у своїй сукупності весільний ритуал. На сьогодні правочинність шлюбу полягає не в дотриманні обрядового звичаю, а підкреслюється насамперед церковним вінчанням. Юридичний характер більшості весільних обрядів втрачає свою актуальність. Наприклад, затьмарюється правова функція обрядового пиття хмільного напою (в розумінні могоричу). Пиття чарки як ритуальне підтвердження укладеного договору, як запорука правочинності шлюбу набуває банкетно-розважального характеру.

Отже, для весілля ХХ ст. характерні зміни у структурній канві обряду (зникнення / об'єднання деяких етапів весільного обряду; скорочення окремих весільних обрядодійств; розростання ("розбухання") весільних розважальних обрядів); трансформація функційного навантаження обрядодій (зміщення акцентів з магічної та правової функцій на розважально-ігрову, видовищну в сучасному весіллі). Обрядові модифікації визначають зміни в

пісенному наповненні, що в свою чергу "корегує" образний світ українського весілля. Випадання з весільного ритуалу багатьох обрядів збіднило арсенал шлюбної символіки, функційні зміщення вплинули на тональність окремих символів.

Сучасне весілля на Луганщині побутує у трьох формах: вечірки, молодіжного ритуалу та традиційної обрядовості. Основна різниця між ними полягає, по суті, у ступені використання традиційної основи. Вечірка, започаткована ще в важкі повоєнні роки, являє собою застілля з незначним використанням традиційних весільних елементів, в основному атрибутів: рушників, квіток, короваю. Основний акцент у вечірці припадає на церемонію реєстрації шлюбу, яку намагаються влаштувати якомога урочистіше, з використанням традиційних обрядів.

Молодіжні весілля ще 50-60 років відродилися зараз як форма громадських урочистостей, що мають усталений сценарій. Він передбачає участь представників громадських організацій і трудових колективів, клятви молодих на вірність, обдарування. Молодіжне весілля містить і ряд традиційних обрядів, але, як правило, у переосмисленому вигляді: «рушничок щастя», поздоровлення молодих хлібом-сіллю, обсіпання зерном, відзначення весільних чинів традиційними атрибутами, обрання почесних батьків, рядження.

Останнім часом дещо відроджується традиційне весілля. Воно, як і колись, складається з трьох основних циклів: передвесільного, власне весілля і післявесільного, але значно скорочених і трансформованих. Таке весілля починається зі сватання, включає запросини, оглядини, дівич-вечір, розподіл короваю, обдарування. Сучасна людина, як бачимо, дуже збіднює сімейні урочистості, зокрема весільний обряд, уникаючи пісенного супроводу, атрибутики, символів вираження події, народних звичаїв, обрядів, які мають багатовікову історію. Уніфіковані форми культури стають бідними за змістом і вербальним виразом. А відтак стає малоцікавим сам етнос для інших

народів, бо, втрачаючи свою етнічну самобутність, він втрачає себе як етнічну спільноту.

В умовах нової соціальної ситуації поживається інтерес людей до традиційної весільної обрядовості, і як наслідок – збільшується кількість бажаючих справляти традиційне весілля. Зростає і кількість вінчань як один із проявів відродження духовності. Поєднання цих двох традиційних основ убачається перспективним.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Визначте місце весільних пісень серед інших жанрів українського фольклору. Сформулюйте їх спільні та відмінні риси.
2. Назвіть відомі вам класифікації українських весільних обрядових пісень. Який принцип покладений в основу класифікації?
3. Схарактеризуйте основні функціонально-тематичні групи весільних пісень. Які із них найбільш поширені у вашому населеному пункті? Наведіть приклади.
4. Назвіть і схарактеризуйте основні фактори (географічне положення, історичні події, суспільно-політичні, етнокультурні процеси, міграційні рухи та ін.), що визначають локально-специфічні риси побутування весільної обрядової пісенності на Луганщині, формують її сучасний варіант.
5. Назвіть учених, що зробили внесок у дослідження весільної обрядово-пісенної традиції Слобожанщини. Хто із сучасних науковців нашого регіону долучився до розробки даної проблеми?
6. Дайте характеристику основних особливостей поезики весільних пісень.
7. У чому полягає специфіка образно-символічної структури весільних пісень? Чим, на вашу думку, пояснюється така насиченість художньої системи традиційної весільної пісні символами, архетипними образами? Із представленого у посібнику фольклорного матеріалу оберіть весільну пісню та зробіть аналіз представлених у ній символів, традиційних образів, концептів, визначте їх функціонально-семантичне навантаження.
8. Зробіть порівняльний аналіз традиційного українського весільного обряду із сучасним його варіантом, що побутує у вашій місцевості, звернувши особливу увагу на його

пісенний супровід. Якої трансформації зазнає традиційне українське весілля? Чи вважаєте ви важливим і доцільним використання традиційних обрядодій, весільної пісенності у шлюбній церемонії XXI століття?

9. Сформулюйте основні шляхи збереження традиційних весільно-обрядових пісень регіону.
10. Прокоментуйте думку М. Дмитренка про те, що українські “весільні пісні – це могутній код національної ментальності”. Чи погоджуєтесь ви із нею? Обґрунтуйте важливість наукового вивчення весільної пісенності сучасною фольклористикою.

Рекомендована література

1. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження / В. К. Борисенко. – К.: Вища школа, 1988. – 188 с.
2. Весілля: У 2-х кн. / Упоряд. О. А. Правдюк. – К.: Наукова думка, 1970. – Кн. I. – 421 с.; Кн. II. – 480 с.
3. Весільні пісні: У 2-х кн. / Упоряд. М. М. Шубравська. – К.: Наукова думка, 1988. – Кн. I. – 680 с.; Кн. II. – 872 с.
4. Грицай М. С., Бойко В. Г., Дунаєвська Л. Ф. Українська народнопоетична творчість / М. С. Грицай, В. Г. Бойко, Л. Ф. Дунаєвська. – К.: Вища школа, 1983. – 359 с.
5. Грушевський М. Історія української літератури: У 6 т., 9 кн. / М. Грушевський – Т. 1. – К.: Либідь, 1993. – 392 с.
6. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика / М. Дмитренко. – К.: редакція часопису “Народознавство”, 2001. – 575 с.
7. Кудря Г. М. Усна народна творчість: [навчально-методичні матеріали для студентів філологічного факультету] / Г. М. Кудря. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 28 с.
8. Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 608 с.
9. Літературознавчий словник-довідник / Ред. кол. Р. Т. Гром’як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К.: ВЦ “Академія” 1997. – 752 с.
10. Маховська С. В. Весільні пісні Поділля: функціонування, поетика, символіка: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – “фольклористика. – Київ, 2004. – 19 с.
11. Пастух Н. Б. Символи дерева у весільній обрядовій пісенності українців: регіональний аспект // Науковий вісник. Національний лісотехнічний університет України. – 2006. – Вип. 16.4. – С. 119 – 124.

12. Семенов О. М. Український фольклор: [навчальний посібник] / О. М. Семенов. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2004. – 254 с.

13. Слюсарєва О. В. Епітетика українських весільно-обрядових пісень (структурно-семантичний і функціональний аспекти): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – “українська мова”. – Харків, 2006. – 18 с.

14. Телеуця В. В. Поетика української весільної поезії Придунав'я: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.07 – “фольклористика”. – Київ, 2006. – 21 с.

15. Українська народна поетична творчість / Відп. ред. М. Т. Рильський; Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. – К.: Радянська школа, 1965. – 418 с.

16. Українська усна народна творчість: Навчальний посібник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик – К.: Знання-Прес, 2006. – 591 с.

17. Український фольклор: [Хрестоматія для 5 – 11 кл.] / Упоряд. О. Ю. Бріцина, Г. В. Довженок, Н. С. Шумада. – К.: Освіта, 1998. – 752 с.

18. Українські весільні традиції // Інститут Україніки: Міжнародна громадська організація / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrainica.org.ua/ukrtraditions/traditions_vesilya.htm.

19. Щербіна І. В. Сутність традиційного весільного обряду на Україні / І. В. Щербіна // Культура України: Зб. статей: Вип. 4. / Під ред. проф. М. В. Дяченко, проф. В. М. Шейка. – Х.: ХДАК, 1997. – С. 101 – 110.

20. Щербіна І. Українське весілля як етнокультурний феномен (на матеріалі слобожанської обрядово-пісенної традиції): Дис... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.01 – “теорія і історія культури”. – Харків, 2001.

РОЗДІЛ II.
ОСНОВНІ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ
ВЕСІЛЬНИХ ПІСЕНЬ ЛУГАНЩИНИ

2.1 РИТУАЛЬНІ ПІСНІ

1) Пісні, що виконуються під час обряду сватання

****

Раскачалась в саду грушица
Перед яблонью кудрявою,
Перед яблонью зеленою, (2р.)
Расплакалась красна девица
Перед своей родимой тётенькой,
Перед своей родимой маменькой:
“Ты родимая моя маменька,
Вы на что же пиво варите? (2р.)
То ли сына женить хочете? (2р.)
То ли сноху в дом заводите?”
“Мило мое дитятко,
Мы хотим тебя замуж отдать, (2р.)
За удалого добра молодца”.

**(Інформатор: Крисенко Є. В., 1964 р. н., кранівник,
с. Михайлівка Луганської обл.)**

****

Ой дай, Боже, вечора дождати,
Пошлю людей дівчину сватати,
А сам піду під вікно слухати;
А що буде дівчина казати?
Ой чи буде рушники давати?
Ой чи буде людей відправляти?

**(Інформатор: Гурова Г. М., 1958 р.н., кухар,
м. Луганськ).**

“Ой у саду голубець гуде”
Ой у саду голубець гуде, (2)

А в світлоньку голосочок іде.
Там Петруньо виражається, (2)
У матінки та питається:
“Порадь мене, моя матінко,
Порадь мене, моя рідная,
Кого брати та й у бояре”.
“Збери, сину, усю родину, (2)
І близькую, і далекую.
І близькую, і далекую, (2)
І вбогую, і багатою.
Багатую – подарочки нести, (2)
Убогую – порядочок вести”.

**(Інформатор: Боровенська Л. І., 1953 р. н.,
бухгалтер, смт. Білокуракине).**

2) Пісні, що виконуються під час обряду заручин

****

Йдемо разом до дівоньки,
Нап'ємося горілоньки;
Горілонька солоденька,
А дівонька молоденька.

*(Інформатор: Скоробагатько Н. О., 1951 р. н.,
пенсіонерка, в минулому учитель історії України, творчий
керівник дитячого вокального ансамблю “Кобзареве
слово”, м. Ровеньки).*

“Заручена Марусенька”

Заручена Марусенька!
Підпирай ти сіни новії,
Да подай Юрасю водиці;
Що твоя водиця солодка,
Солодїй за мед, за вина, –
Коли б моя Маруся здорова була!
Здорова, здорова, як вода,
А багата, багата, як земля!

*(Інформатор: Пономарьова М. М., 1927 р. н.,
пенсіонерка, с. Семикозівка Луганської обл.).*

****

Розвивається, розвивається,
В новому городі зілля,
Починається у Марусі весілля,
Бог же їй дає,
Батенько допомагає,
А ще й святїї,
Ще й люде добрії,
А коло неї матінка її,
– Чого доню плачеш?
Я даю тобі, що вдома маю,
Доленьку не вгадаю!

**(Інформатор: Коваленко К.В., 1965 р.н., вчитель,
с.Танюшівка Луганської обл.).**

****

Ой чого ти, молоденька, не тужиш?
Вже другий раз дівчинонькою не будеш.
Ой червоні та й китиці,
Любі мої вечорниці,
Та вже й по вас не ходити,
Парубочків не любити.
Парубочки – як голубочки,
Та дівочки – як квіточки.

**(Інформатори: Воронков Ф. І., 1927 р. н., пенсіонер,
сmt. Михайлівка Луганської обл.**

**Крисенко Т. С., 1929 р. н., пенсіонерка, сmt.
Михайлівка Луганської обл.).**

3) Пісні, що супроводжують обряд вінкоплетення
(“барвінкові” обряди)

****

Благослови, батеньку, з барвінку вінок вити, (2)
Щоби в нім походити в суботу годининьку.
В суботу годининьку, в неділю – всю дниноньку. (2)
Її батенько мовить: “Най ті Бог благословить”.
Благослови, матінко, з барвінку вінок вити, (2)
Щоби в нім походити в суботу годининьку,
В суботу годининьку, в неділю – всю дниноньку (2).
Її матінка мовить: “Най ті Бог благословить”.
Благослови, братеньку, з барвінку вінок вити, (2)
Щоби в нім походити в суботу годининьку.
В суботу годининьку, в неділю – всю дниноньку. (2)
Її братенько мовить: “Най ті Бог благословить”.
Благослови, сестронецько, з барвінку вінок вити (2),
Щоби в нім походити в суботу годининьку,
В суботу годининьку, в неділю – всю дниноньку (2).
Її сестронецька мовить: “Най ті Бог благословить”.

(Інформатор: Купріянова Н. О., 1973 р. н., тамада,
с. Дзержинка, м. Ровеньки).

“Ой звили ж бо ми”

Ой звили ж бо ми
Барвінковий віночок
Та й покотили
у вишневий садочок.

Віночок, мій віночок,
Ти ж мій тяжкий жалю,
Сама не знаю –
З ким же я жити маю.

Сама не знаю –
З ким же жити маю.

Все ж я, матінко,
З вами розлучаюсь.
Сама не знаю
З ким же я жити маю.

**(Інформатор: Афанасьєва Л. І., 1939 р.н.,
пенсіонерка, м. Луганськ).**

“Місяцю-місяченьку”

Місяцю-місяченьку,
Світи нам доріженьку,
Щоб ми не зблудили,
Віночка не згубили.

**(Інформатор: Кислякова Л. П., 1936 р. н., м. Привілля
Луганської обл.)**

“Благослови батьку та мати”

Благослови, батьку, благослови, мати,
Віночки виплітати.
Ой, вінку наш вінку з зеленого барвінку,
Плетемося поволі для щасливої долі.
Які ж тоті вінкоплетин
Та вдатні, та вдатні,
А вже тобі, Василенко,
Останні, останні.

**(Інформатор: Дем'янова В. Д., 1946 р. н., пенсіонерка,
с. Кримське Луганської обл.)**

“У неділю рано до сонця”

У неділю рано до сонця
Сіла Ганночка біля віконця,
Всі гадочки перегадала,
Дружечок позбирала.
– Та дружечки ви мої,
Звийте віночок тепер мені,

Бо я завтра часу не матиму:
Буду до шлюбу збиратись.

**(Інформатор: Степнова І. М., 1983 р. н., студентка,
с. Кримське Луганської обл.).**

“У василечку запашнім”

У василечку запашнім,
у барвіночку зеленім
дівка Маруся вінок в'є,
за нею батько послів шле.
Дівко Маріє, іди до хати,
час русу косу розплітати.

– А я до хати не піду,
покіль віночка не зів'ю.
Нехай музики заграють,
нехай дружечки співають.
Тоді я піду до хати,
дам свою косу розплітати.

**(Інформатор: Ніколаєнко О. П., 1939 р. н.
пенсіонерка, м. Краматорськ).**

****

В саду Наталка вінки в'є.
До неї Микола письма шле.
– Ввійди, Наталко, з саду до хати,
Час косу розплітати.
– Нехай музики заграють,
Нехай дружечки заспівають.
Поблагословіть, отець і мати,
Тоді піду до хати.

**(Інформатор: Пономарьова М. М., 1927 р. н.,
пенсіонерка, с. Семикозівка Луганської обл.).**

****

Дівчата, дівчата,
яка я вам рада,
Сплетіть ми віночок так,
як з винограду.
Бо я в тім віночку
буду присягати,
Із вами, дівчата,
буду ся прощати.

****

На широкім ставі
плавали качати,
Гарний той віночок,
що сплели дівчата.
А він нині гарний,
а завтра зів'яне,
Молода Маруся
до шлюбоньку стане.

(Інформатор: *Хорольська О. В., 1969 р. н.,
бібліотекар, м. Красний Луч Луганської обл.*)

4) Пісні, що виконуються під час обряду завивання гільця

****

Благослови, Боже!
Благослови, Боже, і отець, і мати,
своєму дитяті вильце завивати;
і другий раз у Божий час,
благослови, Боже!
і третій раз у Божий час,
благослови, Боже!

****

Не йдіте, молодиці, до нас вильце вити.
Зів'ємо ми краще самі, ніж із вами.
Із скрипками, із цимбалами,
з молодими боярами.

****

Благослови, отець-мати,
На стіл вильце поставить!
Благослови, отець-мати, пісню почати!
Благослови, отець-мати,
Першу квітку на вильце прив'язати!

****

Летів горностай через сад,
Погубив пир'ячко на весь сад.
А ви, дівочки, збирайте,
Васильку вилечко завивайте.
У матері на обході
Посаджу горіх на городі.
Нехай горіх розростається,
А матінка на горіх надивляється.

****

По калину ходили,
Свої ножки томили,

По червону калину,
По зелену ялину.
Помаленьку йдіте,
Пилом не пиліте,
Щоб наша пава пилом не припала,
Щоб наша Маша з личенька не впала.

****

Благослови, Боже, весілля діждати,
Щоб вінок з барвінку доні закладати.
Наше вильце красне,
З усіх боків рясне.
По садочку літало,
На столику стало.

****

Ішли дівки тростом
Калиновим мостом.
Калину ламали,
Вильце довивали.
Попалися в діло,
Наше личко змарніло.
Ви на Бога гляньте,
Нам горілочки дайте.

****

Ой чиї то бояри
попід лісом гуляли,
попід лісом високим,
під листом широким.
Ой бояри мої, колишіть мене високо,
щоб я бачив далеко.
Десь моя Галюня гуляє,
шовковим платочком махає,
садовим яблучком качає!
Як почула Галюня гуки,
да й опустила білі руки.

Упала татку до ножок:
– Захочай мене, татку!
Таткова ноженка біленька,
Буде тобі, доченька, добренько.
– Куди ж тебе, доню, сховати?
– Захочай між дівки!
– Старші не приймають,
між малими пізнають!

**(Інформатори: Мельниченко О. П., 1936 р. н.,
пенсіонерка, с. Карла Лібкнехта Луганської обл.;**

**Артеменко Н. П., 1940 р. н., пенсіонерка, с. Карла
Лібкнехта Луганської обл.;**

**Коваленко П. М., 1927 р. н., пенсіонерка, с. Карла
Лібкнехта Луганської обл.).**

****

Благослови, мати,
Гільце звивати.
Гільце звити,
Сей дом звеселити.

“Ми вілечка вили”

Ми вілечка вили,
Три зіллячка клали:
І руту, і м’яту,
Хрещатий барвінок,
Пахучі васильки,
Калинові квітки,
Щоб любилися дітки.

**(Інформатор: Пономарьова М. М., 1927 р. н.,
пенсіонерка, с. Семикозівка Луганської обл.).**

5) Пісні, що виконуються під час дівич-вечора

****

Благослови, мати,
Нам до хати зайти
Та з нашою молодію
Вечір провести.

****

Ой у саду, саду вишенька зів'яла,
Там, де наша Ганнуса та з нами співала.
Ой у саду, саду вишенька зів'яла, листячко опало,
Та ми з твоїм дівуванням та вже й розпрощайтесь!
Ой летить зозуля, да вишеньки валить.
Та вже твого дівування ніхто не поверне!
Ой закотилось сонечко он там за горою,
Та розтаюся ж, моє дівування, ой та навіки з тобою.

**(Інформатор: Денищенко Н. С., 1952 р. н.,
м. Привілля Луганської обл.).**

****

– Куди, доню, собираєшся,
Що біленько умиваєшся?
Чи між турки, чи між татари,
Чи між дружки, чи між бояри?
– Не між турки, не між татари,
А між дружки і між бояри.
– Не йди, доню, між чужії люди,
Бо там тобі горенько буде.
Там свекруха норовистая,
Вона тобі норви покаже,
Вона тобі правди не скаже.
– Їсти хочу, аж серденько в'яне,
Хліба возьму – вона скоса гляне:
– Ти ще, доню, у нас не робила,
Половину хліба одломила.

(Інформатори: Воронков Ф. І., 1927 р. н., пенсіонер,
смт. Михайлівка Луганської обл.

Крисенко Т. С., 1929 р. н., пенсіонерка, смт.
Михайлівка Луганської обл.).

**6) Пісні, що виконуються під час обряду випікання
весільного короваю**

****

Ой піч стоїть на стовпах,
А діжуносять на руках.
Пече ж наша, пече,
Та спечи нам коровай красний.
Ой піч стоїть на стовпах,
А діжуносять на руках.
Цілуйтеся, милуйтеся,
Молодіє коровайниці.

**(Інформатор: Купріянова Н. О., 1973 р. н., тамада,
мешкає в с. Дзержинка, м. Ровеньки).**

****

Наш милий господарю,
Вчини свою славу;
Ми свою вчинили –
Коровай замісили.

**(Інформатор: Гречанова А. Ю., 1984 р. н., викладач
української філології, м. Ровеньки).**

****

Дві сестриці коровай місять,
Вони ж його не замісять –
Без скрипки й сопілки,
Без чарки горілки.
Ой де ж цього короваю мати?
Обіцяла горілочки дати,
Обіцяла солоденької,
Хоч би дала гіренької.

****

До збору, родичі, до збору,
Та рубайте сосну здорову.
Та рубайте її на тріски,

Що гнітила коровай, ще й шишки.
Наша піч регоче – короваю хоче,
А припічки всміхаються –
короваю сподіваються.

****

Ми діло зробили,
Ложечки помили.
Ложечки й тарілки –
Дайте нам горілки.

**(Інформатор: Афанасьєва Л. І., 1939 р. н.,
пенсіонерка, м. Луганськ).**

****

Ходи, Спасе, до нас,
А в нас усе гаразд:
Хорошії коровайнички
Коровай бгають
Та сиром поливають.
Зсередини сиром, маслом,
Коло добрим щастям.

****

Сам Бог коровай місе,
Пречистая світе,
Янголи да водуносять,
Миколая на помоч просять;
Просили, просили, да й не упросили,
Дак вони сами замісили.

****

За колодою,
за дубовою,
Там козинії роги.
Коровайниці,
добрії жони,
Позадирали ноги...

****

Піч наша регоче,
Короваю хоче,
А припічок усміхається,
Короваю сподівається.
А лавки дригають,
А вікна моргають...
Короваєва пара
По припічку грала,
Під піч заглядала,
Чи в печі місце
Короваєві сісти.
А в нашій печі
Срібній плечі,
Орловії крила,
Щоб коровай гнітила.

****

Де ж ти був,
Що ти чував,
Святий короваю
Бував же я,
Чував же я
Місяця з зорею.

****

Ясний, красний,
Як місяченько,
Як ясне сонечко.

(Інформатори: Власенко Л. Л. 1934 р. н., пенсіонерка, м. Луганськ).

Ткач К. І. 1948 р. н., викладач української мови та літератури Луганської ЗОШ № 9, м. Луганськ).

Шоптенко В. І., 1936 р. н., пенсіонерка, м. Луганськ).

***

Виконується хором коровайниць.

1-ша коровайниця співає:

Піч регоче, піч регоче:
Мабуть, піч заміж хоче!

2-га коровайниця, пританцьовує, співає:

Говорила баба діду:
Я в Америку поїду!

Виходить коровайниця, переодягнена у старого діда,
покашлюючи, знімає капелюха:

Кахи-кахи! Клади долари сюди!

Співають усі коровайниці:

Короваю, мій раю,
Я ж тебе убираю:

3-тя й 4-та коровайниці:

Да в рожевої квіти,
Щоб любилися діти.

5-та й 6-та коровайниці:

Щоб любилися-цілувалися,
Щоб всі люди дивувалися.

Усі коровайниці:

Щоб наш коровай ясен був,
Щоб Івашко з Галею щасливий був.

5-та коровайниця:

Коровай печу, коровай печу!
Із першої пшениці навіть вуса закручу!

(Робить із колосків пшениці вуса, приміряє до себе.

6-та коровайниця:

Ох і вусатий вийде добродій коровай!
Ох і сподобається він нашій печі!

Коровайниці:

Дружбо, дружбо!
Де ти забарився?
Іди піч вимітати!

Коровайниці за перевесло виводять дружбу; жартуючи,
підперезують його перевеслом, повертають обличчям до всіх

жінок по черзі – вони його в цей час хто цілує, а хто сажею вимазує. Співають:

Наш дружба прибрався –
Сім літ не вмивався,
На восьмим пішов до броду
По холодну воду,
Перевеслом підперезався,
До короваю взявся.

1-ша й 2-га коровайниці:

На весілля йшов через брід,
у холодну воду вліз.
Перевеслом втирався,
до короваю взявся.
Неси, дружбо, коровай, неси;
а ти, пече, рот роззявляй та печи.

5-та й 6-та коровайниці:

Ой рости, короваю, у печі –
та й щоб не вмістився!
Ой будь, короваю, на столі –
гарно розмістися!

**(Інформатор: Загоруйко Л. В., 1952 р. н.; вчитель,
с. Червоноармійське Луганської обл.).**

****

Благослови, Боже,
благослови, батько й матір,
Цей коровай замісити,
Все весілля звеселити.
З трьох криниць водиця,
З трьох ланів пшениця,
З трьох курочок – чубатурочок – три яйця.
Благослови, батько й матір,
Цей коровай замісити,
Все весілля звеселити.

****

Іванкова мати
по вулиці ходить
у сусідоньок просить:
– Ходіть, ходіть до мене,
до мого дитяти короваю бгати,
сиром, маслом да посипати.
До бору, бояри, до бору,
да везіте її додому.
Ой рубайте сосну здорову,
да рубайте її дрібненько,
загнічуйте коровай ясененько,
щоб наш коровай ясен був,
щоб наш Іванко щаслив був.

**(Інформатор: *Гуйда Г. І., с. Карла Лібкнехта*
Луганської обл.).**

****

Наша піч регоче,
Короваю хоче,
А припічок усміхається,
Короваю сподівається.
Треба вдвох на печі лягти,
Коровай стерегти,
Щоб його не присмалити,
Бо в наших молодих рід великий,
Щоб було чим обдарити.
Наша хата на сохах,
Діжу носять на руках,
Спечи нам коровай, грече.

****

Ніхто не вгадає,
Що в нашому короваю є,
Із семи млинів мучиця,
Із семи криниць водиця...

**(Інформатор: Юшко В. Д., 1941 р. н., пенсіонерка,
с. Карла Лібкнехта Луганської обл.)**

****

Благослови, боже,
Пречиста, госпоже,
І отець і мати,
Своєму дитяті
Сей коровай зібгати.

****

Все діло поробили,
Коровай усадили.
Думайте та гадайте,
Нам горілочки давайте.

****

Високі два стоги на дворі,
А ще вищий коровай на столі.

**(Інформатор: Дорохіна Л. І., 1955 р. н., м. Привілля
Луганської обл.)**

****

Ой, раю ж мій, раю,
Пшеничний короваю!
З семи криниць водиця,
З семи стогів пшениця.
А в нашій печі
Золотії плечі,
А срібнії крила,
Щоб коровай гнітила!

**(Інформатор: Пономарьова М. М., 1927 р. н.,
пенсіонерка, с. Семикозівка Луганської обл.)**

****

Тройця по церкві ходила,
Спаса за руку водила
Да іди Спасе до нас,
Да у нас усе гаразд,
Сам бог коровай місить
А Пречистая світить.
А янголи воду носять,
за всіх Бога просять.
Світи світло з раю
Нашому короваю,
Аби був коровай красний,
Як сонечко ясний
Аби нам ся було видно
Коровай плести дрібно.
З-під споду різочками.
А зверху квіточками.
Ой раю, ти мій раю,
Пшеничний короваю,
З семи криниць водиця.
З семи стогів пшениця.

**(Інформатор: Динько А. С., 1967 р. н., бібліотекар,
с. Успенка Луганської обл.).**

****

Ой, рано, рано да ходимо ми до коваля!
Ой, рано, рано, да скуймо ми кочергу!
Ой, рано, рано, да зв'яжемо ми помело!
Ой, рано, рано, щоб нам пічку замело!
Ой, рано, рано, да зробимо ми лопату!
Ой, рано, рано, да широкою, як лаву!
Ой, рано, рано, да спечем коровай на славу!

**(Інформатор: Чердниченко Л. П., 1941 р.н.,
пенсіонерка, м. Луганськ).**

****

Жіночки-коровайнички,
Хороший коровай убгали,
В середину місяць клали,
А довкола зороньками,
З райськими пташеньками!

**(Інформатор: Коновалова Н. С., 1945 р. н.,
домогосподарка, с. Танюшівка Луганської обл.).**

****

Стелися, хмеленьку, на листку,
Родися, пшениченько, на піску!
Густая, буйная – на ниві,
Частії снопочки на жниві,
Та високі стоги на гумні,
Вищий нам коровай на столі!

**(Інформатор: Божко П. С., 1926 р. н., пенсіонерка,
с.мт. Мілове).**

****

Ой короваю, короваю
Мені до тебе кошту треба:
Корець муки пшеничної,
Відро води криничної,
Грудку масла свіженького,
Копу яєць з – під молодих курей
Горнятко солі льодової,
Горнятко рути зеленої,
Корч калини червоної.

**(Інформатор: Логвиненко А. В., 1949 р. н.,
пенсіонерка, с. Коломийчиха Сватівського району
Луганської обл.).**

****

Ой де ж тая господиня, що мила,
Нехай шукає до коровая помела.
Ой де ж тая господиня, що в хаті,
Нехай шукає до коровая лопати.
Ой де ж тая господиня, що в шуби,
Нехай шукає до коровая коцюби.

****

Хороший наш, ой, коровай, хороший,
Бо хорошії коровайнички робили.
Удалий наш коровай, удалий,
Бо удалії коровайнички робили.
Ціцятий наш коровай, ціцятий,
Бо ціцятії коровайнички робили.

****

Наші коровайниці з міста,
Наховали в кишені тіста.
Горе їм пришло
Тісто в кишенях зішло.

****

Світить місяць у раю
нашому короваю,
Щоб було видненько
покраять його дрібненько.

****

Спідушки не крайте
та музикам дайте,
Бо музика добре грає
та спідушки дожидає.

****

Ой край, дружбонько, коровай,
Всю родиноньку обділяй,
Ще й тому соколу,
що сидить на полу,
Ще й тому деркачеві,
що сидить на печі.

**(Інформатор: Іванченко М. Т., 1927 р. н., пенсіонерка,
м. Первомайськ).**

7) Пісні, що супроводжують обряд запросин

****

Ой стану я на билиноньці
Та й гукну я по родиноньці:
– Ой збирайся, родинко,
на цей деньок на суботу,
ой близькі, далекіі,
убогі і багатіі.
Багатіі кінець стала,
А вбогіі край порога.
Багатіі їсти та пити,
А вбогіі порядок чинити.
Багатіі веселитися,
А вбогіі пожуритися.

(Інформатор: *Ябіна Н. К., 1925 р. н., аптекар,
с. Кримське Луганської обл.*)

****

Здвигнулися стіни, як гостоньки сіли,
Ще більше іздвигнуться, як горілки нап'ються.
Олежина матінка по сусідоньках ходить (2)
Та сусідів своїх просить:
– Ой сусідоньки мої, ой ходіте ви до мене (2)
Ой до мене на подвір'ячко,
до Олега на весілочко (2).
А до мене мед-пиво пити,
до Олега квіточок шити (2).

(Інформатор: *Купріянова Н. О., 1973 р. н., тамада,
с. Дзержинка, м. Ровеньки*).

****

Рошу спідницю, рошу,
На весілля прошу.
І ще буду я росити,
Бо ще є кого просити.

Ой що це за село,
Що в нім не весело.
Кругом нього зілля,
Просимо на весілля.

Ой що це за село,
Що в нім не весело.
Музики не грають,
Молодої не стрічають.

Ми під гору йдемо,
Молоду ведемо.
А наша й молодая,
Як ягідка червоная.

Рубайте калину,
Встеляйте долину
Дрібненькими гілочками,
Бо йде молода з дружечками.

Світи, місяць, з неба,
Бо нам тебе треба,
Бо завтра неділя,
Просимо на весілля.

Світи, місяць-ріжку,
Світи нам доріжку,
Щоб ми не заблудили,
Молодую не згубили.

**(Інформатор: Семіненко Л. О., 1939 р. н., викладач,
с. Кримське Луганської обл.).**

****

З гори та в долину
По червону калину,
По зелене зілля,
Просимо на весілля!

Крапає дощик з неба,
Чого кому треба
З зеленого зілля –
Просимо на весілля,
З зеленої м'яти –
Просимо Вас до хати!

**(Інформатор: Денищенко Н. С., 1952 р.н.,
м. Привілля Луганської обл.).**

8) Пісні, що супроводжують “проводи” нареченого
за молодю

****

Ой соберу, Івасюню, соберу,
Ой ладаном, ладаном, соберу.
Ой позбирав бояроньки в суботу.
Ой посадив бояроньки в коло всі,
А сам він сів на посаді вище всіх,
Ой і склонив голівоньку нижче всіх.
Ой встань, встань, Івасю, не тужи,
Біжи своєму батеньку послужи,
Та з криниці водиці принеси,
Буде тая водиченька дорога,
Дорожчая від меду, від вина.
Івасюню, з батеньком поговори,
Всі добірні бояроньки заberi.
Бери собі дружбоньку домовного,
Бери собі старостоньку статечного,
Бери собі сваночку – багачку,
Бери собі свашечку – співачку,
Бо поїдем, Івасюню, в чужу сторону,
Щоб не було Івасюню сорому.

**(Інформатор: Палухіна О. В., 1940 р. н., пенсіонерка,
в минулому вчитель музики у школі, тамада, с. Алмазний,
м. Ровеньки).**

****

Нема Нінусі вдома, десь погнала стадонько,
Десь погнала стадонько на зелене зіллячко.
Стадо моє воронес, зілля моє зеленес,
Нехай воно не зостанеться по моїй молодості,
Нехай воно не зостанеться татонькові на жалощі,
Бо він досить мало має, мене молоду заручає.

(Інформатор: Скоробагатько О. П., 1949 р. н., пенсіонер, в минулому шахтар і тракторист, с. Михайлівка Луганської обл.).

****

Їде хлопець до дівки,
Як місяць до зірки
Поїдем у велику дорогу,
До мого тестенька, слава Богу,
А в мого тестенька троє ворітець,
В одні місяць засвітить,
В другі сонечко зійде,
В треті молодчик в'їде.
Місяць засвітить – видненько буде,
Сонечко зійде – тепленько буде,
А хлопець заїде – веселенько буде!

(Інформатор: Коновалова Н. С., 1945 р. н., домогосподарка, с. Танюшівка Луганської обл.).

****

Ой садом, садом ще й виноградом,
Станьте, неньку, проти мене,
Станьте, неньку, проти мене,
Зволяйте до мене
З повною повнечкою,
З доброю волечкою,
Щоби повниця повна,
Щоби волиця добра,
Щоби ся гаразд мали,
Щоби вам дякували.

(Інформатори: Воронков Ф. І., 1927 р. н., пенсіонер, смт. Михайлівка Луганської обл.

Крисенко Т. С., 1929 р. н., пенсіонерка, смт. Михайлівка Луганської обл.).

9) Пісні, що виконуються під час проводу молодих
до шлюбу

****

Ой ми просимо вас,
Не гайте ви нас,
Бо всі дзвони дзвонять,
Голоси доходять
До Марусі до хати –
Час до шлюбу ставати.

****

Ой батеньку, голубоньку, (2)
Перейди нам доріженьку.
Перейди нам доріженьку, (2)
Бо ми їдем до шлюбоньку.
Ой там же нам ручки зв'яжуть (2)
Та щирее слівце скажуть,
Ой білою хустиною (2)
Та з вірною дружиною.

****

Повій, вітре, дорогою
За нашою молодю,
Розвій косу по волосу,
По червоному поясу,
Нехай коса красується,
До шлюбу готується.

**(Інформатор: Купріянова Н. О., 1973 р. н., тамада,
с. Дзержинка, м. Ровеньки).**

****

А ти, мати, та й гай мене,
До свекрухи виряджай мене,
Щоб свекруха не сварилася,
Що я в тебе забарилася.

Щоб свекруха та й не лаяла,
Що я в тебе загаяла
Почет:
До матінки йдемо,
Молоду ведемо
По широкому мості,
До матінки в гості.

Риссю, конику, риссю,
Ведемо користю.
Користю, користочку,
Молоду невісточку.

****

Панове сватове,
Просимо вас!
Прилетіла утіхонька наша до вас.
А ви її не бийте, не лайте,
Тільки її хорошенько приймайте.
А ви її раненько не будіть,
Як підете до сусідів, не судіть.
Зі сторони молодого підспівують:
Панове сватове,
Просимо вас!
прилетіла утіхонька ваша до нас.
А ми її не б'ємо, не лаєм
Тільки її хорошенько приймaєм.

**(Інформатор: Демченко В. О., 1964 р. н., бібліотекар,
с. Кримське Луганської обл.)**

***

Ламайте калину,
Стеліте долину
Молодій, молодому
До божого дому
Ламайте роженьку,
Стеліть доріженьку
Молодій, молодому
До божого дому.

**(Інформатор: *Бережко В. С., 1942 р. н., пенсіонерка,
с. Успенка Луганської обл.*)**

**10) Пісні, що виконуються під час обряду
розплітання коси молодії**

****

Ой, на горі жито – тоненькі покоси,
А хто буде розплітати дівчиноньці коси?
Козак буде розплітати, козак буде плести,
Козак буде дівчиноньку до шлюбоньку вести...

****

Чого плачеш, чого жалуєш, молода Марусю?
Ой, чи тобі жаль батька старого,
чи подвір'ячка його?
– Ой, не жаль мені батька старого
і подвір'ячка його,
Тільки жаль мені русої коси –
дівочої краси.
Дівки гуляють, кісоньками мають,
а мене не приймають.

**(Інформатор: Скоробагатько Н. О., 1951 р. н.,
пенсіонерка, в минулому учитель історії України, творчий
керівник дитячого вокального ансамблю “Кобзареве
слово”, м. Ровеньки).**

****

Добрий день цьому
Людові усьому:
Старому й малому,
Богові святому.
Добре вам здоров'я, люди,
Нічого вам не буде
З вашої доганочки,
А з нашої паняночки.
Ой дайте нам стільця,
Дайте нам гребінця.
До гребінця кожуха,
Щоб сіла молодуха.

****

Сестра сестру чеше,
Підківками креше.
Косо ж моя дрібна,
Сестра моя рідна!
Коса моя дрібнесенька,
Сестра моя ріднесенька!
Ой дай, мати, масла,
Бо я тобі корову пасла,
Гонила на росу –
Дай масла на косу!

**(Інформатор: Фоміна К. Н., 1939 р. н., зоотехнік,
с. Кримське Луганської обл.)**

****

Благослови, Боже,
і ти, рідна мати,
донечці рідненькій
косу розплітати,
заміж доньку дати,
а нам це весілля
гарно відгуляти.
Ой дай, мати, масла,
я ж тобі корівоньку пасла,
гонила на росу,
дай масла на косу.
Ой коси, коси, ви мої,
ой коси, коси, ви мої,
довго служили ви мені,
довго служили ви мені.
Під білий вельон підете,
Під білий вельон, під хустку –
Вже не підете за дружку.

****

– Ганнусю, Ганнусю, мусиш вже ти
Сукню одягати.

Бо не будеш, молоденька,
З нами дівувати.
Білу сукню й на голівку
вельон закладати,
ще й на ніженьки біленькі
туфельки взувати.
А ми будем веселитися,
з хлопцями гуляти.
А ти будеш у колясці
Дитя колисати.
Будуть квіти цвісти,
будуть й відцвітати.
Про своє дівоцтво
мушиш забувати.
– Ви будете, подруженьки,
гуляти-співати,
а я буду з чоловіком
дитя забавляти.
Ой спасибі, подруженьки,
що мене вдягали
і на мою голівоньку
та й вельон заклали.
Уже моєму дівоцтву
Та й прийшов кінець,
Бо вже нині молоденька
Піду під вінець.

**(Інформатори: Мельниченко О. П., 1936 р. н.,
пенсіонерка, с. Карла Лібкнехта Луганської обл;**

**Артеменко Н. П., 1940 р. н., пенсіонерка, с. Карла
Лібкнехта Луганської обл.;**

**Коваленко П. М., 1927 р. н., пенсіонерка, с. Карла
Лібкнехта Луганської обл.).**

„Розплітала мати дочку”

Розплітала мати дочку,
Розплітала мати дочку,

У послідню суботочку.

Розплітала та й плакала,
Розплітала та й плакала:
– Косо ж моя русява.

Косо ж моя русява,
Косо ж моя русява,
Одну тебе кохала-м.

Одну тебе кохала-м,
Одну тебе кохала-м,
Щонеділі купала-м.

То в меду, то в горілці,
То в меду, то в горілці,
На радість Галідівці.

(Інформатор: *Афанасьєва Л. І., 1939 р. н.,
пенсіонерка, м. Луганськ).*

****

Ой брати мої, брати
Прошу я вас до хати
Кісоньки розплітати,
Розплетіть мою косу
По плечах, по волосу
Як я в косі ходила,
Да я вас не просила.
О тепер вас прошу.
Розплетіть мою косу,
Да заплетіть в дрібушки,
Не ходіть мені в дружки!

(Інформатор: *Кіндратенко М. С., 1952 р.н., лікар,
с. Танюшівка Луганської обл.).*

11) Пісні, що супроводжують обряд посвяти молодії на
жінку (покривання, пов'язання хустки)

****

Рано ми в нову комору
Йдем по завивайло.
Рано ми рано із нової комори
Несем завивайло.
Галинко, догадайся,
Повити себе не дайся.
Покривальниця плаче,
Покриватись не хоче.
Серпанок поганий,
Віночок – коханий.
Ми тебе, Галочко, завиваєм,
Щастям, здоров'ям наділяєм.
Будь же здорова, як вода,
І багата, як земля,
І пригожа, як у саду рожа.
– Завивала мене тьотіна,
Щебетала, як чічотіна.
Завивала мене дячина,
Сіпнула, як та гадіна.
А сестриця прийнялася –
слізками облилася.

****

Візьміть, дівочки,
дівування моє,
А я піду сяду в жіночій ряду
З жіночками на пораду.

***

Зробили ми діло,
Аж нам чоло впріло.
З коржа – паляницю,
З дівки – молодицю!

(Інформатори: *Мельниченко О. П., 1936 р. н.,
пенсіонерка, с. Карла Лібкнехта Луганської обл;*

*Артеменко Н. П., 1940 р. н., пенсіонерка, с. Карла
Лібкнехта Луганської обл.;*

*Коваленко П. М., 1927 р. н., пенсіонерка, с. Карла
Лібкнехта Луганської обл.).*

2.2 ВЕЛИЧАЛЬНІ ПІСНІ

****

Красна наша молода,
Як вишнева ягода.
Вона в білім платтячку хороша,
Як в саду вишневому пороша.

**(Інформатор: Юшко В. Д., 1941 р. н., пенсіонерка,
с. Карла Лібкнехта Луганської обл.).**

“Да спасибі тобі, сватечку”

Да спасибі тобі, сватечку,
За твою кудряву м'ятечку,
За твій хрещатий барвінок,
Да за твій запашний васильок,
За твою червону калину,
За твою чесную дитину!

**(Інформатор: Боровенська Л. І., 1953 р. н., бухгалтер,
сmt. Білокуракине).**

2.3 ПІСНІ-ЗАМОВЛЯННЯ

****

Ми Бога просимо:

“Роди, Боже, батькові жита,
матері – пшениці ще й рожеві квіти,
щоб любилися діти.”

**(Інформатор: Юшко В. Д., 1941 р. н., пенсіонерка,
с. Карла Лібкнехта Луганської обл.).**

2.4 ЛПРИЗОВАНІ ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ

“Червоная калина”

Червоная калина.
Червоная калина
Край віконця зацвіла
Вийшли дружки ламати,
Вийшли дружки ламати,
Не дається в руки взяти.
Вийшла молода Галя,
Вийшла молода Галя,
Нарвала й наламала.
Нарвала і наламала,
Нарвала і наламала,
До личенька прикладала:

– Ой матінко ж ти моя,
Ой матінко ж ти моя
Чи буду я така?
Чи буду я така,
Чи буду я така,
Як калинонька ця?

– Будеш, донечко, будеш,
Будеш, донечко, будеш
поки в мене будеш.
А як підеш від мене,
А як підеш від мене,
Впаде краса із тебе.
Впаде краса із личенька,
Впаде краса із личенька,
Прийде туга до серденька.
Обсядуть тебе діти,
Обсядуть тебе діти,
Як калиноньку цвіти.
Калина червоненька,
Калина червоненька,

А Галя молоденька.

(Інформатор: Бережна О. В., 1962 р. н., заслужений вчитель укр. мови та літератури, с. Кримське Луганської обл.).

****

Ой оддавала та й мати дочку
В чужую сторіночку.
Як оддавала та й казала,
Щоб сім літ не бувала.

Побула рочок, побула другий,
На третій заскучала,
Підняла крильця щирого серця,
До батенька полинула.

Ой сяду-паду в батьковім саду
На крайній черешеньці,
Ой буду кувати, не вимовляти,
Щоб не пізнала мати.

Ой ходить стрілець, та рідний братець,
Хоче галоньку вбити,
Матінка ходить, рученьки палить:
– Не бий, синоньку, галки,
Бо тій галці, як моїй доньці
В чужій сторонці.

(Інформатор: Крупко Н. Д., 1932 р. н., маляр, с. Кримське Луганської обл.).

****

Ой у горах сніги впали,
На долинах леди впали.
Журилася ластівка, де ме літо літували,
А де зиму зимували.
Чув тото соколочко.

– Не журися, ластівочко,
ой є в мене два садочки,
там меш літо літували,
там меш літо літували,
та й зиму зимували.
Ой у горах сніги впали,
На долинах леди стали.
Журилася Марієчка, де ме літо літували,
А де зиму зимували.
Чув тото Василечко
– Не журися, Марієчко,
ой є в мене дві світлиці
та для тебе молодиці.
В одній – літо літувати.
В другій – зиму зимувати.
Ой є в мене два покої
Та й для тебе молоді.

**(Інформатор: Ябіна Н. К., 1925 р. н., аптекар,
с. Кримське Луганської обл.).**

“Листочок кленовий”

Ти листочок, ти кленовенький,
Куда тебе та й вітер нес...
Куда тебе та й вітер несе,
Куда тебе та й батенько дай...
Куда тебе та й батенько дає,
Чи в ту сім'ю сім'янистую.
Чи в ту сім'ю сім'янистую.
Де свекруха й ненависна.
Хату мету, та й перемітає,
Ложки мию, та й перемивай...
Ложки мию, та й перемиває,
В печі топлю, каже, що неясно.
В печі топлю, каже, що неясно,
Тісто місю, каже – не прекрасно.

Тісто місю, каже – не прекрасно.
Їсти хочу, аж серденько в'яне.
Їсти хочу, аж серденько в'яне,
Хліба вріжу, вона скоса гляне.
Якби же моя рідна ненько знала,
Вона б мені вечерять прислала.
Хоч місяцем, хоч зірницею,
Хоч братиком, хоч сестрицей.
Я братика дома не маю,
А сестриця дороги не зна...

**(Інформатор: Остапенко Л. О., 1938 р. н.,
м. Привілля Луганської обл.)**

“Надобридень, матіночко”

– Надобридень, матіночко,
У твоїм дворі,
Прийми ж мене, звінчаную,
Хоч на годину.

– Ой украю грінку хліба
Та вже не зцілю.
Дочко ж моя, звінчаная,
Я вже не прийму.
Ой украю грінку хліба,
Поставлю на стіл.
Дочко ж моя, звінчаная,
Прийму лиш за стіл.

**(Інформатор: Кислякова Л. П., 1936 р. н., м. Привілля
Луганської обл.)**

“Посію я жито”

Посію я жито
Понад осокою.
Чи не стане жаль вам,
Матінко, за мною?

– Жалко, доню, жалко,
Саме серце в'яне.
А хто ж мене, доню,
На старість догляне?

– Ой лишаю вам я
Свої рідні брати,
Та й будуть вас, мамо,
Брати доглядати.

Бувайте здорові,
Мої рідні браття.
Чи я не попраля
Вам білого шмаття?

Чи я не попраля
Вам білого шмаття?
Чи не наварила
Обідати зрання?

Ой, грайте, музики,
В золотії труби,
Бо я від'їжджаю
Межи чужі люди.

Бувайте, бувайте
Та й не забувайте,
Добрими словами
Мене споминайте.

Ой, позаростають
Стежки та доріжки,
Ой куди ходили
Мої білі ніжки.

Ой, позаростають
Мохом і травною,

Ой, куди ходили
Всі хлопці за мною.

Ой, куди ходили,
Вже ходить не будуть.
Кого я любила,
Повік не забуду.

**(Інформатор: Нескородьєва Л. І., 1949 р. н.,
м. Привілля Луганської обл.)**

“Оце тобі, ненько, на одході”

Оце тобі, ненько, на одході,
Оце ж тобі, ненько, на одході
Посадила горіх на городі.

Рости, рости, горіх, та й приймися, (2)
Ти за мною, ненько, не журися.

Рости, рости, горіх, та й приймайся, (2)
Ти за мною, ненько, не вбивайся.

Ти за мною, ненько, не вдаряйся, (2)
Слізеньками, ненько, не вмивайся.

**(Інформатор: Бавика М. С., 1938 р. н., пенсіонерка,
с. Кримське Луганської обл.)**

****

Ой ішла, ішла да на полю лягла,
А наша молодая к скам'ї прилягла.
– Ой усиань, Марусю, не лежи,
Он батько йде, гостинці несе.
– Я не встану, не привітаю,
Гостинці не принімаю.
– Ой усиань, Марусю, не лежи,
Он Іванко йде, гостинці несе.
– Ой я встану і привітаю,

І гостинці принімаю.

**(Інформатор: Склярова В. О., 1956 р. н., бібліотекар,
м. Кременна).**

****

Зелений дуб, зелений дуб, зелений дубочок,
Не забувай, Василечку, – вже не парубочок!
Під зеленим явориком шуміла млинівка,
Не забувай, Анниченько, що ти вже не дівка!
Любилися, кохалися молоденькі люди.
А тепер ся вже побрали, хай їм гаразд буде.

****

– Чи ти мене підмовила,
чи ти мене підвела,
Що ти мене молодого
до комори завела?
– Ні я тебе підмовила,
ні я тебе підвела,
Лиш я тебе молодого
до комори завела.
Перевесло не весло,
а що тебе принесло:
– Мене приніс ворон кінь,
бо ти моя, а я твій.
Ти висока, як соснина,
а рум'яна, як калина,
А пахуча, як гамбір,
ще біліша, як папір.
Через греблю, через став,
а що любив, то дістав,
А що дістав, то держи,
за другими не біжи.
А що дістав, то шануй,
за другими не бануй.

“Летять галочки у три рядочки”

Летять галочки у три рядочки,
Зозулька попереду,
Ідуть дівочки на три стежечки,
Анничка попереду.
Усі галочки защебетали,
Зозулька закувала.
Усі дівочки як заспівали
Анничка заплакала:
– Ой ти казав, кленів листочку,
Що не будеш опадати.
А ти казав, ти мій батечку,
Не будеш мене віддавати.
А тепер падеш, хоч сам не знаєш,
Яка зимонька буде.
Ти мене віддаєш, хоч сам не знаєш,
Що за доленька буде.
– Я тобі даю, що в домі маю,
Доленьку не вгадаю.
Ой проси, донько, Господа Бога,
Чей би доленька добра.

(Інформатор: *Лєміш Н. К., 1950 р. н., пенсіонерка, м. Кремінна*).

“Не сама, не сама калину ламала”

Не сама, не сама
калину ламала,
Ламав мій миленький,
а я пригинала.
Хоть я пригинала,
ламати не буду,
За дівчину була,
за жінку не буду.
За дівчину була,
маю сині очі,
За жінку не буду,

мені ся не хоче.

(Інформатор: *Хорольська О. В., 1969 р. н.,
бібліотекар, м. Красний Луч Луганської обл.)*

****

Коло мої хати вирости блавати,
хтіла мене мати восени віддати.
А мама хотіла, а тато не хтіли,
Свому миленькому сама відповіла:
– Не косіть травичку, бо сіна не буде,
Не в’яжіть ми світа, бо життя не буде.
Не косіть травиці, бо ще зелененька,
Не в’яжіть ми світа, бо ще молоденька.

****

Шуміла ліщина, як ся розвивала,
Плакала дівчина, як ся віддавала.
– Не шуми, ліщина, і не розвивайся,
Не плач, дівчинонько, і не віддавайся.
– Як же не шуміти, коли вітер віє,
Як же не плакати, коли серце мліє.

“Ой червоно сонце сходить, червоно заходить”

Ой червоно сонце сходить, червоно заходить.
Хтів би я ся довідати, що дівчина робить.
Хтів би я ся довідати, хтів би ся дізнати:
Чи дозволить гарна любка старости послати.
– Ой pozwолу козаченьку, pozwолу, pozwолу.
Тільки прошу, козаченьку, вороняче зілля.
Ой сів я си на коника, їду дорогами,
Ой здибав я те тройзілля межі долинами.
Ой здибав я те тройзілля, став його копати,
Надлетіла зозуленька, зачала кувати:
– Нащо ж тобі, козаченьку, ой, того тройзілля,
Коли ж твоя дівчинонька справляє весілля?
Ой приїхав я до хати, став у сінях ззаді,

А вже моя дівчинонька сидить на посаді.
Зайшов тихо поміж гості, сідаю під стінку,
А до мене добрі люди п'ють вино-горівку.
– Ой не хочу, люди добрі, вашої горівки,
Тільки хочу промовити півслова до дівки.
Правов ручков, правов ручков дівчину вітає,
Лівов ручков, лівов ручков шабельку виймає.
А як гостра шабелина у вгорі збрєніла,
То вже тії дівчиноньці голова злетіла.

**(Інформатор: Хорольська О. В., 1969 р. н.,
бібліотекар, м. Красний Луч Луганської обл.)**

****

Чи не жаль тобі, матінко, буде,
Як візьмуть мене люди.
Що твоя хата напроти свата
Не вимащена буде,
Що твої сіни в неділю рано
Не заметені будуть,
Що твої столи всі тисові
Не застелені будуть,
Твої ложечкі під лавкою
Заростуть муравкою,
А мисочки під мисником
Заростуть любисточком.

**(Інформатор: Динько А. С., 1967 р.н., бібліотекар,
с. Успенка Луганської обл.)**

2.5 ЖАРТІВЛИВІ (ГУМОРИСТИЧНІ) ВЕСІЛЬНІ ПІСНІ

****

Що ж ми завтра та й робитимем,
Що й весілля та й кінчається.
Меншу сестрицю нарядим,
Нове весілля наладим.

****

Обдурили Василька, обдурили,
Коло боку стару бабу посадили,
Ой ти, бабонько, відсунься,
А ти, дівонько, присунься.

(Інформатори: *Мельниченко О. П., 1936 р. н.,
с. Карла Лібкнехта Луганської обл., пенсіонерка;*

*Артеменко Н. П., 1940 р. н., с. Карла Лібкнехта
Луганської обл., пенсіонерка;*

*Коваленко П. М., 1927 р. н., с. Карла Лібкнехта
Луганської обл., пенсіонерка).*

****

Нащо було женитися?
Нащо було жінку брати?
Нащо було жінку брати,
Як не вмієш цілувати.
Шелеп, шелеп по долоні,
А маршалкам пасти свині,
Молодому заганяти,
Що не вмієш цілувати.

(Інформатор: *Демченко В. О., 1964 р. н.,
бібліотекар, с. Кримське Луганської обл.).*

“А весілля аж гуде”

А весілля аж гуде,
А весілля аж гуде
Всі у колі танцювали
Що ж то свекор не іде,
А ми йому не зіграли.

Приспів:

Грالی тестеві, тещі грали,
Про свекруху не забували,
А тепер уріжмо хлопці,
Щоб почули всі далеко,
Гей танцює свекор.

Сам недавно був жених,
Зате молоденький тато,
А віднині серед тих,
Кого свекром гордо звати.
Приспів.

І все буде, як в людей,
Все доладу, як у пісні,
Бо найкраще для дітей:
Синулюбому й невістці.

**(Інформатор: Павлюк С. О., 1968 року народження,
домогосподарка, с. Кримське Луганської обл.).**

“Ой їхало весілля”

Ой їхало весілля попід нашу грушку
Зачепило за гілляку –
загубило дружку.
Ой їхало весілля попід нашу хату
Зачепило за гілляку,
загубило сваху.
Граї музику коли граєш,
коли добрий смичок маєш,

А не граєш – не дури,
даром грошей не бери.
А музиці ковбаси, а музиці сала,
А музика зварювала
грати перестала.

****

Ой чи тут чи не тут,
тут має щось бути
Ми приходим на подвір'я –
самогонку чути.

****

Ой що то за дівчинонька
висока та пишна
Її мати породила,
як зацвіла вишня.
Ой що то за парубок
до війська строїться,
А як вийде на вулицю –
гусака боїться.

****

Породила мене мати
на самого Петра,
Дала мені руки й ноги
на півтори метра.
Породила мене мати
на самого Спаса,
Дала мені такі вуса,
як у Фантомаса.

****

Ой дівчата дівчатонька,
не дайте ми вмерти.
Буду я вам за бичка
до самої смерти.

Всі ся хлопці поженили
і ходять з жінками,
А я ходжу по селі
і дrouchуся з псами.

**(Інформатор: Савенко С. І., 1965 р. н., водій,
м. Красний Луч Луганської обл.).**

Передирки

****

Пустить сватів у хату,
Тут нас небагато, шестеро да п'ятеро,
А всіх десятеро.

****

Хвалилися свати, що вони багаті,
А вони вбогії, коні в них безногії.
Самі пішки йшли,
Молодого в мішку несли.
А ноги стирчали – собаки гарчали.

****

Наша сваха ізлякалася,
Да в комору заховалася,
Да в постолі обувається
На зятькові чоботи сподівається.
А в постолах довгі волоки,
А в постолах довгі волоки.
Наробили зятю мороки,
Наробили зятю мороки.

****

Наша сваха горда –
Козиная морда,
По козиному гиче,
Нас у хату кличе.

****

Із якоїсь причини
Убралась теща в овчину.
Хоче зятя ізлякати,
Да не хоче дочку віддавати.

**(Інформатори: Мельниченко О. П., 1936 р. н.,
с. Карла Лібкнехта Луганської обл., пенсіонерка;**

**Артеменко Н. П., 1940 р. н., с. Карла Лібкнехта
Луганської обл., пенсіонерка;**

**Коваленко П. М., 1927 р. н., с. Карла Лібкнехта
Луганської обл., пенсіонерка).**

****

А в нашого свата
Солом'яна хата,
З верби та берези –
Всі гості тверезі.

****

Наша сваха ізлякалася,
У комору заховалася,
З-за припічка виглядає,
Що багато гостей має.

****

Приїхала сваха до свахи,
Притулила спину до спини:
У якої спина товстіша,
То та сваха буде шедріша.

****

Десь бояри забарилися:
Чи сіно косили,
чи хліба просили,
Чи в коморі спали -
Миші губи покусали.

****

Боярин хороший,
Візьми свої гроші,
Купи собі мило,
Умий своє рило.

****

Не дивлюсь я на горілочку,
А дивлюся на тарілочку.
Є в чарці горілка,
Та порожня тарілка.

****

Наша дружка — сцюшка,
Під столом калюжка.
Сама, як кобила,
Цицькою порося вбила.

****

Наша дружка коса
Наїлася проса.
Сюди-туди повертає —
З неї просо випадає.

****

Ой, казали, сват багатий,
А він скупуватий.
Та по риночку ходить,
Та горілочку просить,
Шилягу збирає,
Дружечок скупляє.

****

Ой, на горі рута,
А в долині м'ята,
Підкажіть нам, добрі люди,
Де сватова хата.
Руту покосили,

М'яту пов'язали,
А сватову хату
Нам не показали.

**(Інформатор: Юшко Віра Демидівна, 1941 р. н.,
с. Карла Лібкнехта Луганської обл., пенсіонерка).**

Боярине-душко

Боярине-душко, | (2)
Поцілуй старшу дружку!
Дамо тобі індюка-чудака,
Дамо тобі півника-співака,
Дамо тобі курку-рябушку,
Поцілуй старшу дружку!

**(Інформатор: Гармаш К. І., 1940 р.н., Жовтневий р-н
м. Луганська).**

“Многая літа”

Ой на дворі, на дереві
Заспівала пташка,
Я думала, що то пташка,
А то наша свашка.
Свашко моя, пташко моя,
Солодкі усточки,
Дала би тим трошки їсти
Та нема тарілочки.
Свашко моя, пташко моя,
Усточки в медочку,
Як не маєш тарілочки,
То дай з черепочку.
А я люблю свого свата,
Та й сватові діти,
А я люблю в свого свата
За столом сидіти.

**(Інформатор: Дем'янова В. Д., 1946 р. н., пенсіонерка,
с. Кримське Луганської обл.).**

****

А в нашої свахи
Руки, як ломаки.
Пальці, як кілочки, –
Ламати віночки.

****

Ви свахи-голуб'ята,
В вас очі, як горнята,
Голови, як довбні.
Голови з тіста,
Дзьобики із соломи,
Кричать, як ворони.

****

Світилки – сотули,
У вас очі, як цибулі,
Голови, як довбні,
Ви на чорта подобні.

****

Світилки – дури,
Попились, як ті кури.
Курячий голос мають,
По-курячи співають.

****

Ой чия то дівчинонька,
У білій хустці?
Вона сидить за столом,
Як жаба в капусті.

****

Старша дружка, як пампушка,
Друга дружка, як галушка,
Третя дружка на дуб скаче,
А за нею байстрия плаче.
Радугою нап'ялася,
Як та жаба надулася.

**(Інформатор: Лагода М. М., 1938 р. н., пенсіонерка,
с.м.т. Біловодськ).**

****

Всі за сватом, всі за сватом,
А де сват подівся?
А наш сват у коморі
Та й сиром заївся.

**(Інформатор: Куксіна І. С., 1984 р. н., вчитель
початкових класів, м. Луганськ).**

Частівки

****

Корми мужа салом редко,
А то вспомнит про соседку.
У соседки сала нет,
Но зато ей двадцать лет.

****

Милый, счастье потеряешь,
Меня замуж не возьмешь.
Я один денек повою –
Ты ж навеки пропадешь.

****

Ненадежные девицы
Переполнили страну!

В наше время положиться
Можно только на жену.

**(Информатор: Тіткова О. А., 1983 р. н., с. Михайлівка
Луганської обл., оператор ПУ).**

****

Приезжали меня сватать
На гнедой кобыле,
Всё приданное забрали,
А меня забыли.

**(Информатор: Бабич О. П., 1982 р. н., працівник
Ровеньківського Краєзнавчого музею, м. Ровеньки).**

***

Хватит, сваха, песни петь –
Мы уже устали.
Молодым дорогу дай,
Чтобы поплясали!

****

Князь Иван нашел невесту,
Говорят, богатая:
Телевизор на подставке
И коза рогатая.

****

Наш жених вполне пригожий,
Что вы сомневаетесь,
Пусть чуток не вышел рожей,
Но и не кусается.

**(Информатор: Медведєва О. О., 1979 р. н., м. Привілля
Луганської обл.)**

ТЕМИ ДЛЯ АВТОРСЬКОГО КУРСУ

ТЕМА 1. Весільна обрядова пісенність Луганщини як етнокультурний феномен

Традиційна весільна обрядовість як складова національного коду, культурної самобутності українського народу.

Локально-специфічні та загальнонаціональні риси весільної обрядової пісенності Луганщини у порівнянні з іншими етнокультурними регіонами України: тематика, функціональне призначення, відповідність традиційним обрядодіям, образно-символічна структура, поетика.

Основні історичні, культурні чинники, суспільно-політичні процеси, що визначають специфічні особливості побутування весільних пісень на Луганщині (географічне розташування, початкове заселення краю, міграційні процеси та переселення, особливості професійних занять мешканців регіону, важливі історичні події ХХ ст. – колективізація, потужний процес індустріалізації краю, голодомор тощо, особливості мовно-культурної ситуації та ін.).

Роль традиційних елементів весільної обрядовості (в тому числі пісенності як невід'ємної її складової) у сучасній шлюбній церемонії мешканців Луганщини. Вплив сучасних цивілізаційних процесів, урбанізації на процес побутування та збереження національних весільних традицій у регіоні, нівеляцію системи національних звичаєвих норм та цінностей, ідеалів, зміну національної психології. Формування нових стереотипів та поведінкових патернів серед молоді щодо питань міжстатевого спілкування, укладення шлюбу і створення сім'ї. Перспективи та прогнози.

Основні шляхи збереження традиційної весільної пісенності регіону, її популяризації.

ТЕМА 2. Весільна обрядово-пісенна традиція українців у художній рецепції вітчизняних митців слова

Фольклор як важливе джерело творчості українських письменників, характеристика основних етапів освоєння літературою фольклору.

Особливості художньої трансформації сюжетних схем, мотивів, образів весільної обрядової пісенності у творах вітчизняних митців ХІХ ст., вплив фольклорних елементів на ідейний зміст, композицію, поетику творів (“Наталка Полтавка” І. Котляревського, “Сватання на Гончарівці” Г. Квітки-Основ’яненка, “Назар Стодоля” Т. Шевченка, “Ой не ходи, Грицю” М. Старицького, “Дай серцю волю, заведе в неволю” М. Кропивницького, “Козачка” Марка Вовчка, “Хіба ревуть воли, як ясла повні?” Панаса Мирного та ін.).

Переосмислення міфологічних першоелементів, символики весільних пісень у творчості представників українського літературного модерну кінця ХІХ – початку ХХ ст. Поняття неоміфологізму. Міф, символ, традиційний образ народної пісенності як організаційний елемент художнього світу митця (“Тіні забутих предків” М. Коцюбинського, “Земля”, “У неділю рано зілля копала” О. Кобилянської, “Старший боярин” Т. Осьмачки та ін.).

Психологічна інтерпретація традиційних мотивів та образів української весільної пісенності у творчості представників літературного процесу другої половини ХХ ст. (Г. Тютюнник “Оддавали Катрю”, І. Кочерга “Свіччине весілля”, М. Стельмах “Щедрий вечір”, “Гуси-лебеді летять” та ін.).

Українська весільна пісенність у рецепції письменників Луганського краю.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТИВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ТВОРЧИХ ПОШУКОВИХ РОБІТ

1. Весілля на Луганщині: генезис, еволюція, мистецька своєрідність.

2. Весільні пісні Луганського краю як регіональний варіант традиційного українського весілля: спільне і відмінне.

3. Весільні обрядові пісні в системі інших фольклорних жанрів: порівняльно-типологічний аспект.

4. Традиційна весільна обрядова пісенність українців як джерело дослідження національного психотипу.

5. Жартівливі весільні пісні: особливості, система образів, поетика.

6. Флористична символіка у весільних піснях нашого краю.

7. Архаїчні астральні культи у художньо-образній структурі ритуальних весільних пісень.

8. Художня реалізація мотиву жіночої долі у традиційній весільній пісенності.

9. Міфологічно-ритуальна основа весільних пісень-замовлянь.

10. Біблійні мотиви та образи в художній системі традиційної весільної пісенності українців.

11. Особливості версифікаційної та ритмічної будови весільних пісень регіону.

12. Виконавські особливості весільних обрядових пісень Луганської області.

13. Історіографія весільної обрядової пісенності Слобожанщини.

14. Весільні пісні Слобожанщини в етнографічних студіях представників української культурної інтелігенції

XIX ст. (П. Чубинського, К. Квітки, А. Метлинського, Б. Грінченка).

15. Виховний потенціал використання традиційної української весільної пісенності у навчальному процесі в умовах сучасної школи та ВНЗ.

16. Застосування інформаційно-комунікативних технологій в процесі вивчення весільної поезії у середній школі та ВНЗ.

17. Весільна обрядово-пісенна традиція у художній творчості письменників Луганщини.

18. Музичний супровід традиційного весільного обряду на Луганщині.

19. Мотиви та образи традиційної весільної обрядовості українців в образотворчому мистецтві (полотна М. Примаченко, М. Пимоненка) та кіно.

20. Весільна обрядова пісенність слобожанського краю у творчості українських композиторів (М. Лисенко, М. Скорик, Я. Степовий та ін., опери М. Вериківського).

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ТВОРІВ

А

А в нашого свата солом'яна хата
А в нашої свахи
А весілля аж гуде
А ти, мати, та й гай мене

Б

Благослови, батеньку, з барвінку вінок вити
Благослови, батьку, благослови, мати
Благослови, Боже
Благослови, Боже, благослови, батько й матір
Благослови, Боже, і ти, рідна мати
Благослови, Боже, весілля діждати
Благослови, Боже, Пречиста, госпоже
Благослови, мати, гільце звивати
Благослови, мати, нам до хати зайти
Благослови, отець-мати, на стіл вильце поставить
Боярин хороший
Боярине-душко

В

В саду Наталка вінки в'є
Ви свахи-голуб'ята
Високі два стоги на дворі
Візьміть, дівочки, дівування моє
Все діло поробили
Всі за сватом, всі за сватом

Г

Ганнусю, Ганнусю, мусиш вже ти сукню одягати

Д

Да спасибі тобі, сватечку
Дві сестриці коровай місяць
Де ж ти був, що ти чував, святий короваю
Десь бояри забарилися
Дівчата, дівчата, яка я вам рада
До збору, родичі, до збору
Добрий день цьому людові усьому

Ж

Жіночки-коровайнички

З

З гори та в долину
За колодою, за дубовою
Заручена Марусенька
Здвигнулися стіни, як гостоньки сіли
Зелений дуб, зелений дуб
Зробили ми діло

І

Іванкова мати по вулиці ходить
Із якоїсь причини
Ішли дівки тростом

Ї

Їде хлопець до дівки

Й

Йдемо разом до дівоньки

К

Коло мої хати вирости блавати
Корми мужа салом редко

Красна наша молода
Куди, доню, собираєшся

Л

Ламайте калину
Летів горностай через сад
Летять галочки у три рядочки
Листочок кленовий

М

Ми Бога просимо
Ми вілечка вили
Ми діло зробили
Мильй, счастье потеряешь
Місяцю-місяченьку
Многая літа

Н

На широкім ставі плавали качати
Надобридєнь, матіночко
Наш жених вполне пригожий
Наш милий господарю
Наша дружка коса
Наша дружка – сцюшка
Наша сваха горда
Наша сваха ізлякалася
Наші коровайниці з міста
Нащо було женитися?
Не дивлюсь я на горілочку
Не йдіте, молодиці, до нас вильце вити
Не сама, не сама калину ламала
Нема Нінусі вдома, десь погнала стадонько

Ненадежные девицы

Ніхто не вгадає, що в нашому короваю є

О

Обдурили Василька, обдурили
Ой батеньку, голубоньку
Ой брати мої, брати, прошу я вас до хати
Ой дай, Боже, вечора дождати
Ой де ж тая господиня, що мила
Ой дівчата, дівчатонька
Ой звили ж бо ми
Ой ішла, ішла да на полю лягла
Ой їхало весілля
Ой казали, сват багатий
Ой короваю, короваю, мені до тебе кошту треба
Ой край, дружбонько, коровай
Ой ми просимо вас, не гайте ви нас
Ой на горі жито – тоненькі покоси
Ой на горі рута
Ой оддавала та й мати дочку
Ой піч стоїть на стовпах
Ой, рано, рано да ходимо ми до коваля
Ой, раю ж мій, раю, пшеничний короваю
Ой садом, садом ще й виноградом
Ой соберу, Івасюню, соберу
Ой стану я на билиноньці
Ой у горах сніги впали
Ой у саду голубець гуде
Ой у саду, саду вишенька зів'яла
Ой червоно сонце сходить, червоно заходить
Ой чи тут чи не тут
Ой чиї то бояри

Ой чия то дівчинонька
Ой чого ти, молоденька, не тужиш?
Ой що то за дівчинонька
Оце тобі, ненько, на одході

П

Панове сватове, просимо вас
Піч наша регоче, короваю хоче
Піч регоче, піч регоче
По калину ходили
Повій, вітре, дорогою
Породила мене мати
Посію я жито
Приїхала сваха до свахи
Приезжали мене сватать
Пустіть сватів у хату

Р

Рано ми в нову комору йдем по завивайло
Раскачалась в саду грушица
Розвивається, розвивається, в новому городі зілля
Розплітала мати дочку
Рошу спідницю, рошу

С

Сам Бог коровай місе
Світилки – дури
Світилки – сотули
Світить місяць у раю нашому короваю
Сестра сестру чеше
Спідушки не крайте
Старша дружка, як пампушка
Стелися, хмельеньку, на листку

Т

Тройця по церкві ходила

У

У василечку запашнім

У неділю рано до сонця

Х

Хвалилися свати, що вони багаті

Хватит, сваха, песни петъ

Ходи, Спасе, до нас

Хороший наш, ой, коровай, хороший

Ч

Червоная калина

Чи не жаль тобі, матінко, буде

Чи ти мене підмовила

Чого плачеш, чого жалуєш, молода Марусю

Ш

Шуміла ліщина

Щ

Що ж ми завтра та й робитимем

Я

Ясний, красний

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

- ❖ **Боярин** – товариш молодого (нареченого) на весіллі.
- ❖ **Весільна обрядовість** – це система драматично-ритуальних дій та пов'язаних з ними пісенно-поетичних текстів, що виконуються з нагоди шлюбу хлопця та дівчини як початку їх спільного життя з метою створення сім'ї.
- ❖ **Весільна обрядова поезія** – традиційні народні пісні, урочисті розповіді, промови, діалоги, побажання, замовляння та інші словесно-художні форми, що є складовою частиною родинно-побутового обряду – народного весілля.
- ❖ **Весільні пісні** – різновид традиційних родинно-обрядових українських народних пісень, що супроводжують обрядодії, пов'язані із процесом укладання шлюбу.
- ❖ **Вінкоплетення** (*“барвінкові” обряди*) – обряд, що розпочинає власне весілля і символізує освячення майбутнього шлюбу громадою (включає наступний комплекс обрядодій: збирання барвінку, материнське благословення на плетення вінків, їх виготовлення та надягання).
- ❖ **Вінчання** – здійснення церковного обряду укладання шлюбу.
- ❖ **Гільце** – обрядове дерево українського весілля (найчастіше – ялина, береза), що прикрашається квітами, стрічками, колосками тощо і стоїть на столі протягом усього весілля.
- ❖ **Дівч-вечір** (*“дівчник”, “дружбини”, “збірня”, “заводини”, “заграванки”, “головиця”*) – обрядова вечірка молоді напередодні весілля, що

символізувала прощання із дівочтвом, вільним життям.

- ❖ **Дружка** – подруга молодої (нареченої) на весіллі.
- ❖ **Жартівливі весільні пісні** (“передирки”, “перекори”) – весільні пісні гумористично-сатиричного змісту, найчастіше – пісенні змагання між учасниками весілля, що репрезентували два протилежні весільні роди (боярами, світилками, свашками, дружками).
- ❖ **Заручини** (“полюбини”, “сватанки”) – обрядове закріплення згоди на шлюб.
- ❖ **Звичай** – сукупність усталених правил, загальноприйнятий порядок, що здавна існує у громадському житті та побуті певного народу, суспільної групи, колективу.
- ❖ **Комора** – цикл обрядів шлюбної ночі, що складався із 2-х частин: перша включала обряд перевдягання молодої, вивід її до гостей, власне Комора, демонстрацію цнотливості; друга – приєднання невістки до родини чоловіка, розпалювання печі, готування обіду, частування свекрів.
- ❖ **Коровай** – великий круглий пухкий обрядовий хліб з прикрасами із тіста, що випікається для весілля спеціально запрошеними жінками (коровайницями) і має особливе сакральне, ритуальне значення.
- ❖ **Обряд** – сукупність установлених звичаєм дій, пов’язаних із побутовими традиціями або із виконанням певних релігійних настанов.
- ❖ **Обрядові пісні** – народні твори обрядової поезії, що виконуються під час родинних та календарних ритуальних дійств.

- ❖ **Оглядини** (“умовини”, “розглядини”, “обзорини”) – обряд, що здійснювався після вдалого сватання і передбачав знайомство родини нареченої із господарством молодого.
- ❖ **Перезва** – частина українського весільного обряду, звичай, за яким родичі молодої після першої шлюбної ночі йшли або їхали з відповідними обрядовими піснями на частування до хати молодого.
- ❖ **Посаг** (*віно*) – майно або гроші, що їх дають батьки, родичі нареченій, коли вона виходить заміж.
- ❖ **Посад** – обрядодії, що санкціонували остаточне скріплення шлюбу та поріднення родів (включали обряд викупу місця біля нареченої, обмін дарами між родинами молодого і молодої, розподіл короваю та обдарування молодих).
- ❖ **Почепини** (*покривання голови молодої*) – традиційний весільний обряд надягання на молоду головного убору, що символізує її перехід у новий статус – від дівчини до заміжньої жінки.
- ❖ **Приданки** – весільний поїзд гостей з боку нареченої, що прямує у дім нареченого.
- ❖ **Ритуал** (*з лат. ritualis: обрядовий*) – сукупність усталених історично канонізованих обрядів, що супроводжують релігійну церемонію, визначні події тощо. Акумуляуючи в собі фундаментальні ознаки людського існування, ритуал залучає індивідів до сакрального дійства, колективного співжиття, викликає у них переживання величного, піднесеного.
- ❖ **Родинно-обрядова творчість** – це система ритуально-обрядових дій у пісенно-музичному супроводі, які виконуються з нагоди основних етапів життя людини (народження, хрестини, смерть, весілля тощо).

- ❖ **Сватання** (“сватанки”, “брання рушників”, “згоди”, “слово”) – обряд, що розпочинає традиційне весілля, і під час якого укладається попередня угода про шлюб.
- ❖ **Сваха** – мати або родичка одного з подружжя щодо батьків або родичів другого.
- ❖ **Світилка** – дівчина, що виконує обряд тримання меча та свічки на весіллі.
- ❖ **Символ** (від грецького *symbolon*: знак, прикмета) – універсальна категорія естетики, співвідносна з категоріями художнього образу з одного боку і знаку – з іншого, це образ, узятий в аспекті своєї знаковості, і знак, наділений невичерпною багатозначністю образу, філософською багатоплановістю, що має міфологічні або релігійні витоки.
- ❖ **Староста (сват)** – особа, що сватає дівчину нареченому, просячи згоди на шлюб у її батьків.
- ❖ **Фольклор** (з англійської *folklore*, букв.: народна мудрість) – колективна, заснована на традиціях творчість груп чи індивідів, зумовлювана надіями і сподіваннями спільноти як адекватне вираження її культурної та соціальної самобутності; це комплекс словесних, словесно-музичних, ігрових та драматичних різновидів народної творчості, традицій, звичаїв, обрядів, полядів, вірувань народу.
- ❖ **Частівка** (“витребенька”, “коротушка”, “припівка”, “прибаска”, “пригудка”) – жанр народної лірики, чотирирядкова, іноді – шестирядкова римована пісня швидкого темпу виконання, переважно побутового, рідше – еротичного змісту.
- ❖ **Шишки** – весільне обрядове печиво, яке випікали з коровайного тіста.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Беляєва І. В. Весільний обряд в регіональній традиційній культурі Слобожанщини / І. В. Беляєва // Культура України: історія і сучасність: Тези доп. Міжнар. наук.-теор. конф. (Харків, 25 – 26 жовтня 1994 р.). – Х.: ХДІК, 1994. – С. 64 – 66.
2. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження / В. К. Борисенко. – К.: Вища школа, 1988. – 188 с.
3. Вовк Хв. Шлюбний ритуал та обряди на Україні / Хведір Вовк // Студії з української етнографії та антропології. – Київ: Мистецтво, 1995. – С. 219 – 323.
4. Гуляновська В. В. Образ матері в весільних піснях Придунав'я / В. В. Гуляновська // Літературознавство: Зб. наук. праць Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Ізмаїл: ІДПІ, 1997. – С. 26 – 32.
5. Здоровега Н. І. Нариси народної весільної обрядовості на Україні / Н. І. Здоровега. – К.: Наукова думка, 1974. – 160 с.
6. Козяр С. В. Весільні пісні Поділля / С. В. Козяр // Народна творчість та етнографія. – 2002. – №3. – С. 96 – 101.
7. Козяр С. Весільна пісня: традиційне і сучасне / С. Козяр // Матеріали до української етнології: Зб. наук. праць. – Вип. 2(5). – К., 2002. – С. 411 – 413.
8. Козяр С. Символіка весільних пісень (на матеріалах Поділля) / С. Козяр // Народознавство. – 1999. – №53. – С. 1 – 3.
9. Колесса Ф. Українська усна словесність / Ф. Колесса. – Едмонтон: Канадський інститут українських студій; Альбертський університет, 1983. – 648 с.
10. Лозинський Й. Українське весілля / Й. Лозинський; [упоряд. і вступ. ст. Р. Ф. Кирчіва]. – К.: Наукова думка, 1992. – 174 с.

11. Матушенко В. Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури: Монографія / В. Б. Матушенко. – К.: Видавничий дім “Стилос”, 2009. – 232 с.

12. Матушенко В. Б. Шляхи відродження та ретрансляція традиційної весільної обрядовості в сучасних умовах України / В. Б. Матушенко // Мистецтвознавчі записки. – Вип. 10. – 2006. – С. 149 – 163.

13. Пастух Н. Зміни в символіці сучасної весільної обрядової пісенності / Н. Пастух // Мова і культура. – 2002. – Том VI. Випуск 5. – С. 303 – 312.

14. Пономарьов А. П. Сімейні звичаї та обряди / А. П. Пономарьов // Українська минувщина: Ілюстрований етнографічний довідник. – К., 1993. – С. 170 – 182.

15. Потебня А. А. О мифическом значении некоторых обрядов и поверий // Потебня А. А. Слово и миф / А. А. Потебня. – М.: Правда, 1989. – С. 379 – 443.

16. Потебня А. А. О некоторых символах в славянской народной поэзии // Потебня А. А. Слово и миф / А. А. Потебня. – М.: Правда, 1989. – С. 285 – 378.

17. Скиба О. В. Фольклорні джерела літературних творів: [навч.-метод. посібник] / О. В. Скиба. – Луганськ: Знання, 2002. – 230 с.

18. Скиба О. В., Савенко І. Л. Територіальні акценти української весільної обрядовості Луганщини / О. В. Скиба, І. Л. Савенко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка (філологічні науки). Ч 1. – 2010. – № 5 (192). – С. 211 – 216.

19. Сумцов Н. Ф. О свадебных обрядах, преимущественно русских / Н. Ф. Сумцов. – Харьков: Типографія И. В. Попова, 1881. – 210 с.

20. Фастовець В. В. Своєрідність весільних пісень Придунав'я / В. В. Фастовець // Народна культура України і проблеми сучасної фольклористики: Матеріали III науково-освітнянської конференції, присвяченої 190-річчю М. О. Максимовича 2 – 3 грудня 1993 р. – К., 1994. –

С. 45 – 47.

21. Франко І. Студії над українськими народними піснями / І. Я. Франко // Твори: У 50-ти т. – Т. 43. – К.: Наукова думка, 1986. – С. 7 – 354.

22. Щербіна І. В. Архаїка коровайних пісень / І. В. Щербіна // Народознавчі зошити. – 1999. – № 6 – С. 900 – 904.

23. Щербіна І. В. Сучасний стан вивчення та збереження весільної обрядовості на Слобожанщині / І. В. Щербіна // Культура України. – Вип. 6. – Мистецтвознавство: Зб. наук. пр. / ХДАК; Відп. ред. О. Г. Стахевич. – Х., 2000. – С. 221 – 230.

Навчальне видання

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВА ШСЕННІСТЬ ЛУГАНЩИНИ

Навчальний посібник-хрестоматія

Упорядники:

КАЛИНА Наталія Юріївна
СКИБА Ольга Володимирівна
ФІЛОНЕНКО Наталія Михайлівна

За редакцією Скиби О. В.
Технічний редактор – Скиба О. В.
Коректор – Калина Н. Ю.

В оформленні обкладинки видання використано
картину М. Примаченко „Весілля”

Здано до склад. 01.11.2010 р. Підп. до друку 01.12.2010 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 6,57. Наклад 300 прим. Зам. № 192.

Видавець і виготовлювач

Видавництво державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т./ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3459 від 09.12.2010 р.